د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د روزنې او د سایس مرکز معینیت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف عمومي ریاست

هنر

A R T

اتم ټولګی

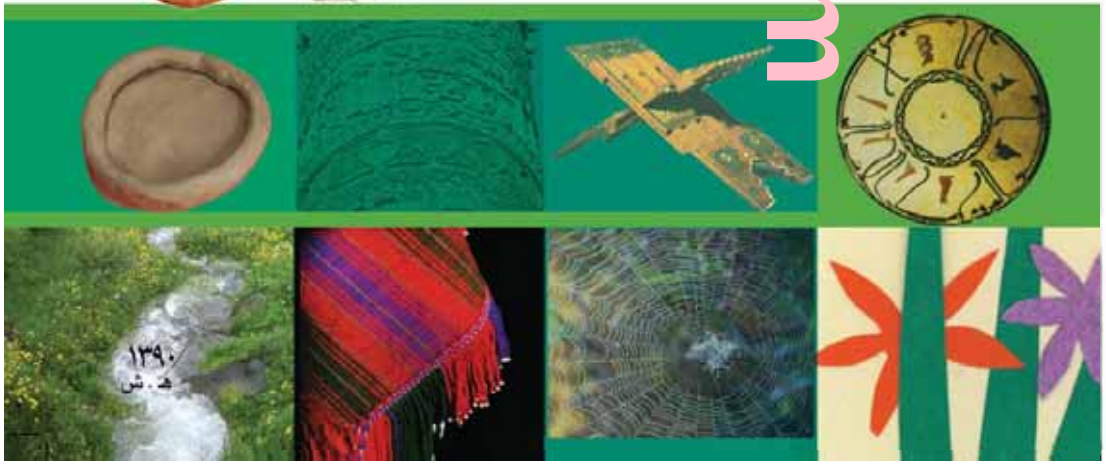

Ketabton.com

ISBN 978-9936-25-035-2
9 789936 250352 >

درسي کتابونه دوهنې په وزارت پورې اړه لري،
په بازار کې پې اخیسته او خرڅونه په کلکه منع ده.
له سرغړونکو سره قانوني چلند کیږي.

د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د
روزنې او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

هنـــــــــر

A R T

اتم ټـــــــولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ . ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مؤلفان:

سیدانور میچنخیل دهنرونو د دیپارتمنت علمي غړی

محمد غالب الله یار د هنرونو د دیپارتمنت آمر

علمی او مسلکي اډیټ:

سید انومیچنخیل،دهنرونو د دیپارتمنت علمي غړی

پوهنمل عبدالحی فرحمند د هنرونو د پوهنځي استاد

د ژبې او ادبیاتو ادیتوران

عبد الحی (هاشمي) د علومو اکاډومی علمي غړی

مولف محمد سهراب دیدار

د پوهنې وزارت:

غلام محمد راهي د هنر د مضمون ښوونکی

عاطفه شبنم عارفي د هنر ښوونکې

دیني، سیاسي او فرهنګي کمیټه:

- مولوي عبدالصبور عربي
- دکتور محمد یوسف نیازی
- حبیب الله راحل د پوهنې وزارت سلاکار د تعلیمي نصاب د پراختیا په ریاست کې

د څارنې کمیټه:

_ دکتور اسدالله محقق د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزنې او د ساینس مرکز معین

_ دکتور شېرعلي ظریفي د تعلیمي نصاب د پراختیا د پروژې مسؤول

_ د سرمؤلف مرستیال عبدالظاهر گلستاني د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی رئیس

دیزاین

رحمت الله غفاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستـــان دی — دا عزت د هـــر افـــغان دی

کور د سولې کور د تورې — هر بچی يې قهرمـــــان دی

دا وطن د ټولو کـور دی — د بـــــلوڅـــو د ازبکـــو

د پښتـــون او هزاره وو — د تـــــرکمنـــو د تاجکـــو

ورسره عرب، ګوجـر دي — پـــاميـريان، نورستانيـــان

براهوي دي، قزلباش دي — هـــم ايمـــاق، هم پشـه يان

دا هيـــواد به تل ځليږي — لـــکـــه لمـر پر شنه اسمـان

په سينـــه کې د اسيـــا به — لـــکـــه زړه وي جـاويدان

نوم د حق مو دی رهبـــر — وايو الله اکبر وايو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې د وزیر پیغام

ګرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د معاصر علمي پرمختګ او ټولنې د اړتیاوو له مخې رامنځته کېږي. ځرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف وموميي. البته نه ښایي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

داکتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتیب شوی دی. علمي ګټورې موضوعګانې پکې زیاتې شوې دي. د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدریسي پلان برخه ګرځېدلې ده.

هیله من یم داکتاب له لارښوونو او تعلیمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د میتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده کوونکو میندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکیفیته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هیلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې برياوې ور په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زمونږ ګران ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې خپل مسؤولیت په ریښتوني توګه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زیارکاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دین له بنسټونو، دوطن دوستۍ د پاک حس په ساتلو او علمي معیارونو سره سم د ټولنې د ځرګندو اړتیاوو له مخې پراختیا وموميي.

په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له میندو او پلرونو ځخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده وړاندیزونو له لارې زمونږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تالیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو ځخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې یې مرسته کړې، له ملي او نړیوالو درنو مؤسسو او نورو دوستو هېوادونو ځخه چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو، تدوین او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې یې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفیق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړليک

	سرليک	مخ
۱	په سيايي ټکو انځورګري	۱
۲	د افغانستان د هنر تاريخ (اسلامي دوره)	۳
۳	په طبيعي موادو ټاپه کاري	۷
٤	د مبارکۍ کارت او د پاکټ جوړول	۹
٥	د ليرې، نږدې اوريتم سره اشنا کيدل	۱۱
٦	د طبيعي منظرې انځورګري	۱۵
۷	د جشنونو او ملي لوبو انځورګري	۱۷
۸	له غونج شوو کاغذو څخه د حجمونو جوړول	۱۹
۹	له اسلامي هنرونو سره آشنايي	۲۱
۱۰	له اسلامي ډيزاينونو څخه کاپي کول	۲۵
۱۱	دليک دښکلا له هنر سره اشنايي	۲۷
۱۲	د بسم الله الرحمن الرحيم کاپي	۳۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳ له اسلامي معماری سره اشنايي ۳۳

۱٤ له اسلامي سبک څخه پر استفادې (پل) جوړول ۳۷

۱۵ له اسلامي هنرونو سره اشنايي ۳۹

۱٦ له خټوڅخه د قلمدانی جوړول ٤۳

۱۷ له منياتوری سره اشنايي ٤۵

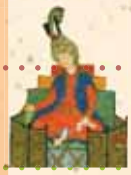
۱۸ د قرآنکريم د رحل جوړول ٤۷

۱۹ له افغاني هنرمندانو سره اشنايي ٤۹

۲۰ له افغاني هنرونو سره اشنايي ۵۱

۲۱ د افغانستان له ملي موزيمونو سره شنايي ۵۵

۲۲ د منابعو فهرست ۵٦

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱

د سيايي په ټکو انځور
آيا کله مو د اسمان په وريځو کې، اشنا شکل ليدلی دی؟

څو څاڅکي جوهري رنګ د يوه کاغذ پر مخ واچوئ، بيا خپل کاغذ قات کړئ او په لاس لږ څه زور پرې وکړئ. وروسته بيا کاغذ خلاص کړئ، هغو نقشو ته په ځير سره وګورئ او د کاغذ پاڼه له څو زاويو څخه وګورئ، تر څو په هغو کې آشنا نقشونه او انځورونه پيدا کړئ. کله چې رنګونه وچ شول د مناسبو خطونو په ورزياتولو سره هغه شکل چې تاسې په کې ليدلی دی بشپړ کړئ او هغه نوروته وروښيئ.

(۱- انځور) د سيايي هر ټکی چې د کاغذ پر مخ ږدئ کاغذ قات کړئ چې ورته شکل د کاغذ په بله برخه کې رامنځته شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

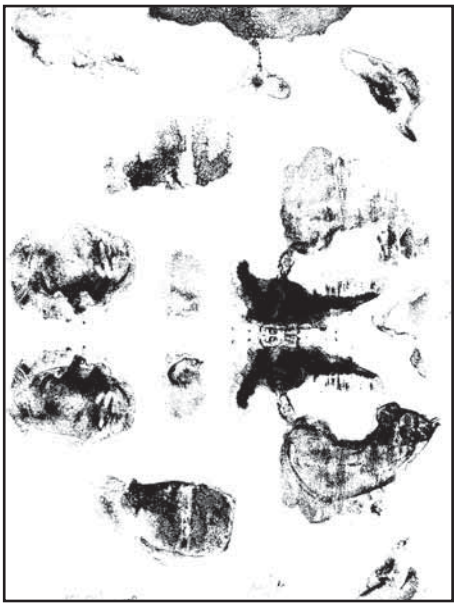

(۲ انځور) د کاغذ پاڼه په تورو لکو ډکه کړې او صبر وکړئ چې وچ شي او پر هغه باندې

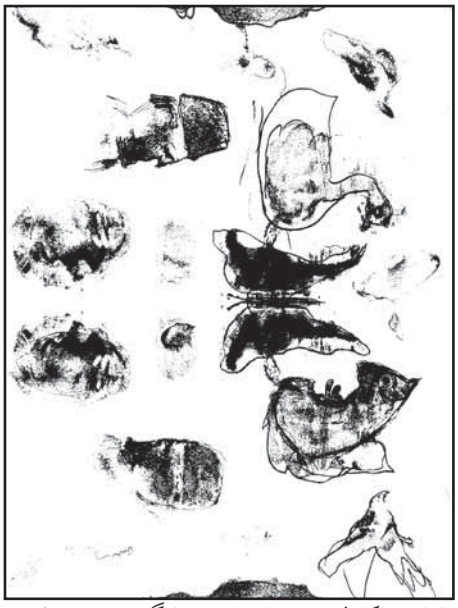

(۳ انځور) کاغذ هرې خوا ته وځرخوئ او گورئ چې د خپلې خوښې شکلونه جوړ کړئ.

بیاهم انځورنو ته په ځیر وگورئ او نوي نقشونه پیدا کړئ او د خطونو په اضافه کولو نوی شکل انځور کړئ.

دې کارته ادامه ورکړئ ترڅو د ټولو ټکو یا خاپونو څخه انځورونه جوړشي:

تمرین:

۱- د رسم شوو شکلو په اړه په خپل منځ کې سره وغږیږئ.

۲- په خپل کورکې د اوبه د پونه کولو (آب پاشی) په وخت کې کوم ناڅاپې انځورونه د ځمکې پر مخ وینئ، هغو ته پاملرنه وکړئ او وگورئ چې کوم اشنا شکلونه په کې لیدل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲

په اسلامي دوره کې د افغانستان د هنر د تاریخ سره اشنایي.

آیا پوهیږئ چې د افغانستان د اسلام نه مخکې او وروسته هنرونه څه توپیر لري؟

په افغانستان کې اسلامي ودانیود غزنویانو په دوره کې ډېره وده او پراختیا وموندله. د تاریخي منابعو په قول، چې د غزنویانو دوره د ودانیو، شکلو،مانیو او لویو جوماتونو دجوړېدو دوره بلل شوې ده چې د سلطان محمود غزنوي او د ده زوي (مسعود) د واکمنیو په زمانه کې په غزني او هرات کې جوړ شوي دي. اوس د دې ودانیو یوازې یوه برخه په ځای پاتې ده. د دې ابداتو په کنار کې په غزنی کې د (ایینې) مانۍ قصرونه او منارونه او په هلمند کې لښکری بازار د یادولو وړ دي د سلحوقیانو په دوره کې د امیرانو واکمنانو په هڅونه او د ځینو وزېرانو لکه (نظام الملک) په اشاره ډېرې لویې ودانۍ جوړې شوې دی.غوریانو هم دېرې لویې ودانی جوړې کړې وي چې یوه بېلکه یې د (جام منار) دی چې ٦٤ متره لوړوالی لري، دا منار ځکه د ډېر ارزښت وړ دی چې د ښکلا لپاره یې خښتی او کوفي خط باندې پر هغې ځینې لیکنې شوې دي دا د افغانستان د ډېرو مهمو اثارو څخه شمېرل کېږي، او د نړۍ د فرهنګي میراثونو په لیست کې هم ثبت شوي دي.

د هرات جامع جومات چې د سلطان (عیاث الدین غوري له خوا یې په هرات کې د بنسټ دبره کېښودل شوه. خو د بشپړېدو وکاریي د هرات د تیموریانو تر دورې پورې و رسیده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۲ انځور) د جام په منار لیکل شوی کتیبې.

د بلخ په غرب کې د (بابا حاتم) زیارت چې په هندسي انځورونو، ګلانو،بوټو، دکچ کاریو د ډیزانونو په ښکلا، کتیبو، او د قابونو په ښکلا ښکلی شوې لرغونتیایې له ۵۳ هـ ق کال څخه پخوا ښودل شوی ده.په دغې دورې کې د ښکلا لپاره د ودانیو جوړولو زیات رواج درلود.

(۳ انځور) په افغانستان کې د جام منار ښکلاوې او کتیبې چې په سوره مریم پورې اړه لري.

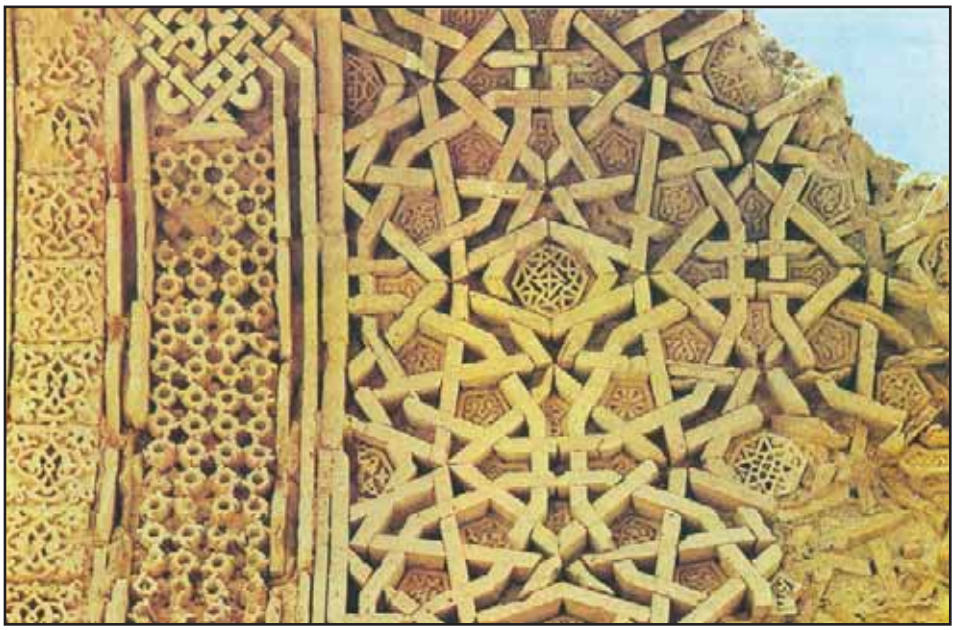

(٤ انځور) د بادغیس په قلعه نو کې د (شاه شهید) په کنډوالو کې ځینې کاشي کارئ په شپږمه او اومه هجري پیړۍ پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ودانيو جوړولو بهير د چنګيزيانو د يرغل په دوره کې په ټپه ودريده، نو ځکه په دې اوږده دوره کې د تزئيني اثارو څخه نور څه پر ځای پاتې نه شول. له هغوی وروسته د تيموريانو دوره د لويوودانيو او په هغې کې د اسلامي هنرونو د انځورونو له پلوه يوه ډېره ځلانده، بډايه او غني دوره وه. په ځانګړې توګه په هرات کې د (شاه رخ) ميزرا او (سلطان حسين بايقرا دورې او په افغانستان او هند کې د (بابر) دورې د يادولو وړ دي.

د دې دورو آثار په نهمه هجري پيړۍ کې د (ګوهرشاد بيګم) زيارت، د سلطان حسين بايقرا زيارت په لسمه هجري پيړۍ کې د شپږوښکلي شوو منارو((څلو)) سره د(خواجه عبدالله انصاري زيارت، د هرات ګذرګاه او نور زيارتونه او هم په بلخ کې د (حضرت علي کرم الله وجهه) زيارت چې د سخي په روضه مشهور دی. دا ټولې ځانګړتياوې د تيموريانو دمعماری دهنر ښکارندوی دي. د دې دورې نور اثار، لکه: د کندهار د سر پوزې په غره کې (چهل زينه) چې د تاريخ د ليکنې په اساس د .

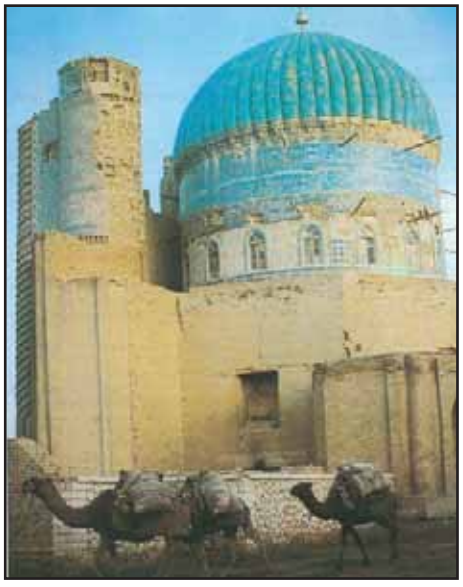

(۵ انځور)په نهمه هجري پيړۍ کې د (خواجه ابونصر پارسا قبر

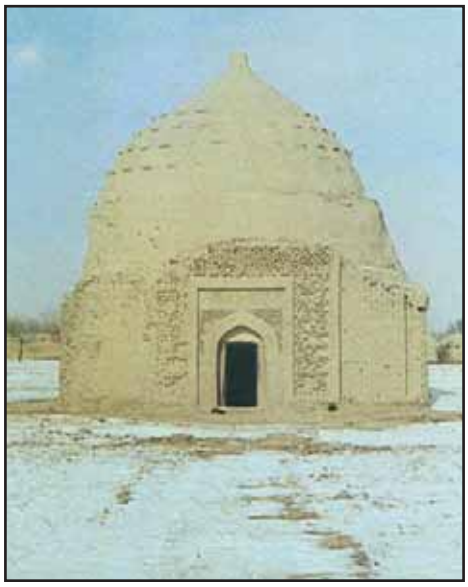

(٦ انځور په پنځمه او شپږ مه هجري پيړۍ کې د بابا حاتم مقبره

(c) ketabton.com: The Digital Library

بابر پاچا، په امر له تراشل شوو تیږو څخه جوړه شوې ده چې اتیاوو کسانو تیږوتو ډونکو د نهو کالو په موده کې جوړه کړې ده. همدارنګه د بابر په وخت کې په کندهار، کابل، استالف او په شمالي او ختیځو برخو کې ډېر لوی لوی باغونه جوړ شوي دي چې ډېر مشهورې یې دادي: (علم ګنج)، شهرا را) دلکشا، چار باغ، د بابر باغ، د بګرامیو باغ، د صفا باغ، او د کوکب باغ او داسې نور.

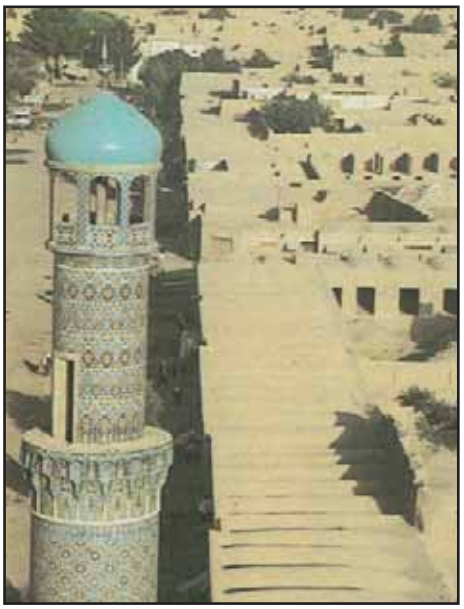

(۷ انځور) د هرات د جامع جومات منار

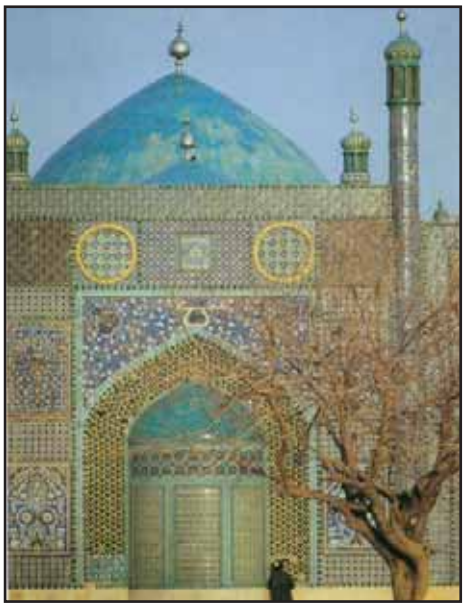

(۸ انځور) د حضرت علي (کرم الله وجهه) روضه

تمرین:

۱- ستاسې په چاپیریال کې د اسلامي دورې کومې ودانۍ تراوسه پاتې دي؟

۲- په اسلامي ودانیو کې له کومو موادو څخه کار اخیستل کیده؟

۳- په افغانستان کې د اسلامي دورې د ودانیو ډېرې مهمې ځانګړنې کومې دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳

په طبيعي موادو ټاپه کول

آيا تر اوسه مو فکر کړی دی چې له کومو شيانو څخه د ټاپه کولو لپاره کار اخلئ؟

له رنګينو مهرونو څخه په کار اخيستنه ټاپه کول سرته رسيږي. مهرونه په دوو ډلو ويشل کيږي: تيارمهرونه او جوړ شوي مهررونه: طبيعي مواد چې ډېر ښکلي جوړښتونه لري.کولی شو چې د ټاپه کولو لپاره له تيارو يا طبيعي مهرونو څخه کار واخلو. د الوتونکو بڼکې، ډبرې، صدفونه، دونو لښتې او پانې او ..... چې ډېر عجيبه او حيرانوونکي جوړښتونه لري. د هغوی په مرسته کولی شو. ببل ببل رنګه نقشونه لاس ته راوړو، همدارنګه کولی شو چې د ميوو او سبو د عمودي اوافقي نيمولو او پريکولو څخه ګټه واخلو او له نيمې شوې برخې څخه چې په رنګ ککړه وي، د ټاپې لپاره کار واخلو.

د طبيعي موادو په ټاپه کولو کې د پديدې ببلې سطحې بايد په پام کې ونيول شي او د هغې له هر لورې څخه ټاپه جوړه کړئ. په دې ډول له ببلابيلو طبيعي جوړښتونو سره آشنا کيږئ او نوي انځورونه پيدا کوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په طبيعي موادو د ټاپې تر ســرته رســولو وروســته کله چې رنګونه وچ شول، په جوړشــوو انځورونو ، نوي او تازه رســمونه وکاړئ. بيا انځورونو ته په ځير وګورئ او د خطونو په ورزياتولو هغه په نوي شکل بدل کړئ.

(۲ انځور) په طبيعي موادو ټاپه کاري.

(۳ انځور) په طبيعي موادو د ټا پې بشپړول او په هغې د نوو شکلونو جوړول.

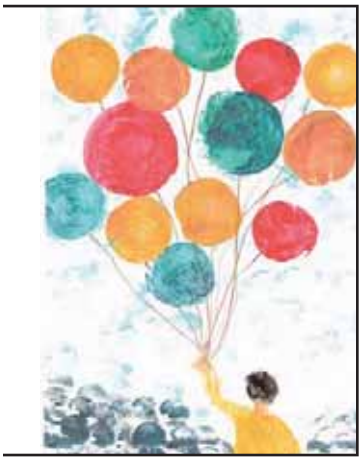

(٤ انځور) په طبيعي موادو ټاپې بشپړول.

تمرين:

ستاسې په چاپيريال کې چې کوم طبيعي مواد شته، هغو ته په ځير سره وګورئ، څه ډول يوه ښکلي ټاپه جوړولی شئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴

د مبارکۍ کارت او دپاکټ جوړول

تراوسه مو څو ډوله د مبارکۍ کارتونه ليدلي دي؟

خلک په بېلو،بېلو ورځو او مناسبتونو د مبارکۍ کارتونه يو بل ته ورکوي، لکه: د ميلمستيا کارت،د قرآنکريم د ختم کارت ، د کوچني اخترد مبارکۍ کارت، د لوی اختر د مبارکۍ کارت، د نوي کال د مبارکۍ کارت، د زېږيدنې د ورځې کارت د ښوونکې د ورځې کارت ...او نور د مبارکۍ کارتونه په بېلا بېلو کچواو اندازو او بېلا بېلو طرحو جوړېږي.سر ببره په هغو کارتونو چې په بازارکې پلورل کېږي، کولی شو لاسي کارتونه په ښکلې بڼه جوړ کړو.دکارت د جوړېدو لپاره بايد موضوع وټاکل شي. وروسته يې اندازه طرح او د جوړولو لاره چاره وټاکل شي. لومړی يو سپين او يا رنګه مقوا کاغذ د هغه کارت چې تاسې په پام کې نيولی دی د هغه په شکل او اندازه پرې کړئ. دکاغذ منځ په پنسل او يا کوم شي باندې چې تيزه څوکه ولري، يو خط کش کړئ ترڅوله سم نيما يې څخه قات شي. لومړی دکارت په مخ خپله طرحه انځور کړئ.

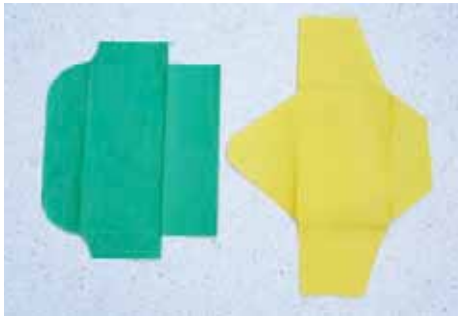

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغې د ښکلا لپاره له ښلا ښلو لارو څخه، لکه: انځورګري ، ټاپه کاري، د ښلا ښلو موادو نښلول یا رنګه کاغذونه د (کولاژ) د طرحې بشپړول او یا په هغې باندې د نورو مواد و نښلول او یا له څنګ په څنګ ایښودلو څخه کار واخلئ.

ځینې کولاژونه پنډ وي پام کوئ چې ستاسې کارت زیات پنډ نه شي او په پاکت کې په ښه شان ځای شي. پام مو وي د کومې ورځې په مناسبت او یا هغه چانه چې تاسې کارت ورکوئ له روشونو او لارو چارو څخه یوه لاره د هغو د بشپړیدو لپاره وټاکئ . لومړی خپله طرحه د کارت په مخ انځور کړئ. د کارت مخ او د هغې د ننه برخه په ښکلیوانځورونو ښکلې کړئ. وروسته په ښکلي خط د کارت د لیکلو برخه ولیکئ. د کارت تر چمتو کولو وروسته کولی شئ هغه ته یو ښکلی پاکټ جوړ کړئ. د پاکټ اندازه د کارت له اندازې سره په پام کې ونیسئ. دیوه پاکټ د جوړولو لپاره بیلا بیلې لارې شته. تاسې کولی شئ یو جوړ پاکټ خلاص کړئ او د پاکټ د جوړیدو طریقه ترې زده کړئ. او هم کولی شئ چې د پاکټ د جوړوو لپاره یوه نوې طرحه جوړه کړئ. د پاکټ د جوړولو دپره اسانه لاره داده چې خپل کارت د یوه سپین کاغذ په منځ کې کیږدئ او بیا په پنسل باندې د هغې څلور طرفه تت او کمزورې خطونه وباسئ او په څلورو خوا وو یې مثلثونه رسم کړئ او بیا اضافي ځایونه بیاني کړئ او د تتو خطو ځایونه قات کړئ او درې مثلثونه سره ونښلوئ، نو ستاسې پاکټ به تیار شي. پام مو وي چې د پاکټ د ننه برخه په څنډوپورې ونه نښلي وروسته بیا خپل کارت د پاکټ په د ننه کې کیږدئ او څلورم مثلث پرې قات کړئ او خپلو خپلوانو ته یې ورکړئ.

تمرین:

۱- دیوې ځانګړې ورځې په مناسبت یو کارت جوړ کړئ، طرحه، اندازه او د ښکلا طریقه یې په خپله خوښه وټاکئ.

۲- د کارت په اندازه یو ښکلی پاکټ جوړ کړئ او خپل کارت په کې واچوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵

د تناسباتو، لیرې، نږدې او ریتم سره اشنایي.

په طبیعت کې د پدیدو ترمنځ کومې اړیکې وینئ؟

تناسب: ایا د فیل او زرافې د بدن اندازې، د سړیو د سترګواو د پوستکي رنګ، دیوه ماشوم د لاس پوستکي او د یوه زاړه سړي د لاس پوستکي ته مو پام کړی دی؟ د برخو او اجزاوو تر منځ نسبت له یو بل سره او په هره

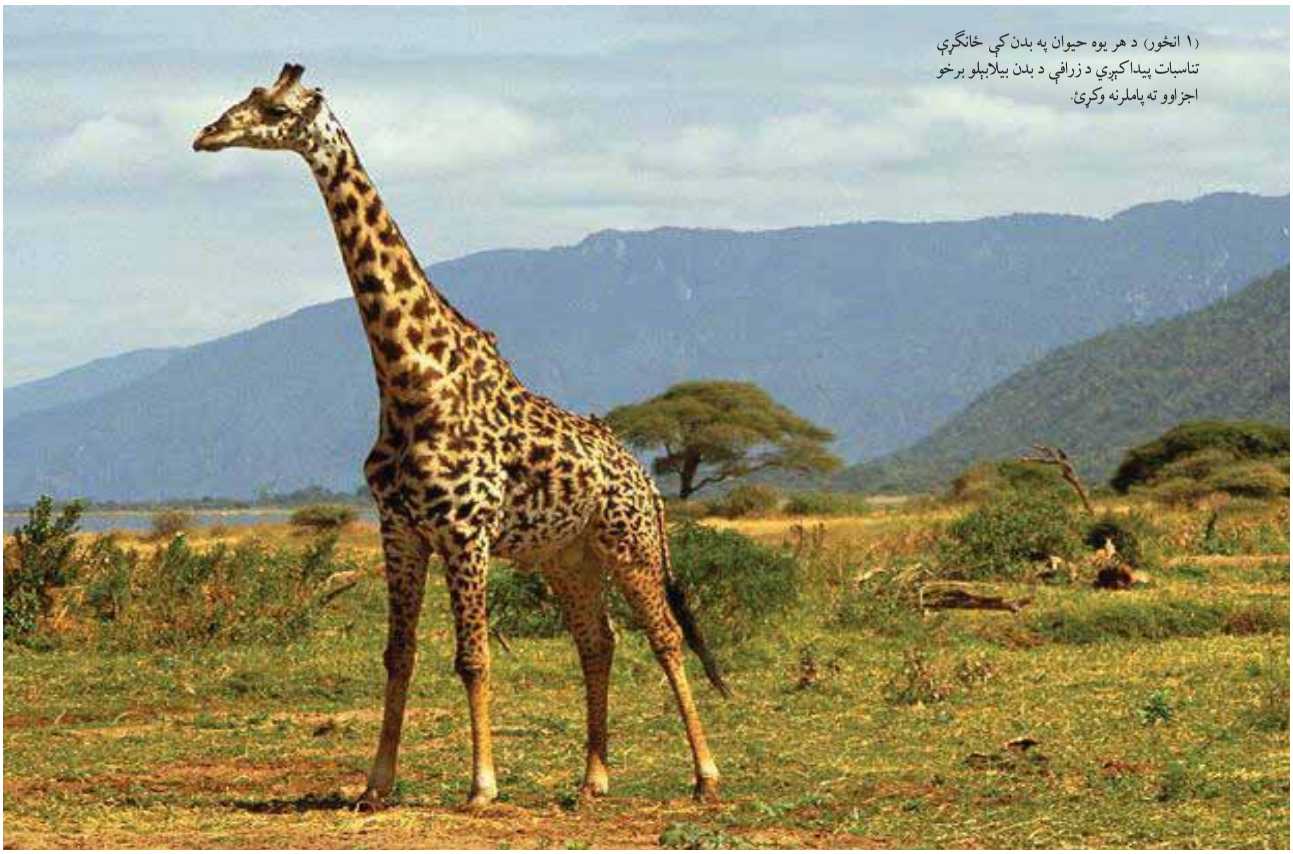

(۱ انځور) د هر یوه حیوان په بدن کې ځانګړې تناسبات پیدا کېږي د زرافې د بدن بیلابېلو برخو اجزاوو ته پاملرنه وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پديده کې د هر يو جز نسبت ته تناسب وايي.په طبيعت کې زيات شمېر تناسبونه ليدل کېږي. په طبيعت کې هره پديده ځانګړي تناسبونه لري. له همدې امله په طبيعت کې د خدای تعالی ﷻ مخلوقات په هنري او د بشر په لاس جوړښتونو کې د تناسب او ايجاد معيار ګرځيدلی دی.

انسان د غرونو، تيږو، ونو ، ګلانو، حيواناتو، الوتونکو، کبانو او .....په دقيقه ليدنه خبرېږي، د توتي د بڼکود رنګونو تر منځ تناسب، د فيل په بدن کې د اجزاو ترمنځ تناسب (د فيل خړ توم (هاتي) اوږد شکل، پلن غوږونه، سر، بدن او د فيل لوڅ پښې) او د ونو داوږدوالي او پلنوالي تناسب په همدې ترتيب د انځورګرۍ لاسي کار، په ختې کار، د حجمونو جوړولو او ..... د اندازو تر منځ تناسب، شکلونو او جوړښتونو ته اړتيا لري.

پر سپکتيو: (لريوالی او نږد يوالی) هغه شيان چې لېرې دي او هغه شيان چې نږدې دي څه توپيرونه سره لري؟ انسان د لېرېوالي او نږد يوالي په سبب شيان او طبيعي پديدې، په ښکلا ښکلو بڼو وينې. د مثال په توګه که يو ځنګله ته له لېرې وکتل شي هغه ونې چې نږدې دې له رنګه ډکې د ډيرو جزييياتو سره ليدل کېږي او هغه ونې چې ليرې وي کم رنګه ، لڼدې او جزييات يې نه تر سترګو کېږي، نو له دې امله اندازه او د اشياوو ليدنه له نږدې او لېرې څخه توپير کوي.

(۲ انځور) د ښکلو ښکلاتو په رنګونوکې تناسب، د نباتاتو حيواناتو، کبانو، الوتونکو او حشراتو تناسب ته په غور وګورئ.

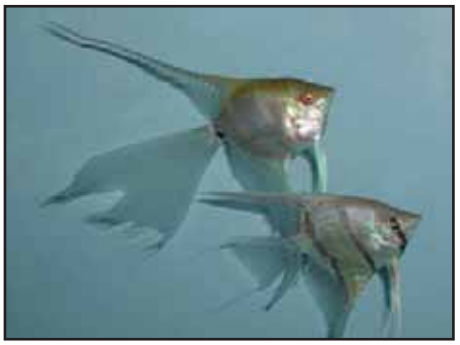

(۳ انځور) د حيواناتو په تن کې د ښکلا ښکلو سيمو د ونو شکل ، وريځو او غرونو ته پاملرنه وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(٤ انځور) د جوارو د دانو د تکرار منظم ریتم ته پاملرنه وکړئ.

(٥ انځور) د غني په تارونو د ریتم تکرار ته پاملرنه وکړئ.

د اشیاوو او طبیعي پدیدو په کوچنیو او لویو انځورولو کولی شو لیرې او نږدې وښیو. همدارنګه په متضادو رنګو هم کولی شو لیرې او نږدې وښیو لکه: (تیره رنګونه د روښانه رنګو تر څنګ) هنرمندان د لیر یوالي او نږیوالي لپاره له بېلا بېلو لارو چارو څخه کار اخلي. تصویرونه وګورئ او د لږیوالي او نږدیوالي د بېلا بېلو لارو چارو په هکله سره وغږیږئ.

ریتم: ایا تر اوسه د شپو او ورځو او د کال د فصلونو تکرارته پاملرنه کړې ده؟ په طبیعت کې د پدیدو تکرار او بدلون یو ځانګړی نظم لري.

هنرمندان د هنر په بېلابېلو څانګو کې د کلمو، غږونو، شکلونو، رنګونو، او خطونو تر منځ تکرار او بدلون رامنځ ته کوي. ریتم کله منظم او کله نا منظم

(c) ketabton.com: The Digital Library

(٦ انځور) د وريځو تکرار په آسمان کې يو ځانګړی ريتم رامنځ ته کوي.

(٧ انځور) د ګوره خر د خطونو ريتم ته وګورئ.

وی. منظم ريتم په طبيعت کې، لکه: د زړه د حرکتونو او په هنر آثارو کې، لکه: د کاشي کاری په انځور کې يا د قالينو او بدل منظم تکرار دی. د غير منظم ريتم نمونې په طبيعت کې، لکه: د بحر د اوبو څپې، چې په بېلا بېلو فصلونو کې ډول ډول بدلونونه په کې رامنځته کېږي. نا منظم ريتم په هنري اثارو کې د خطاطی د الفبا په تورو کې ليدل کېږي چې د عمودي او افقي خطونو په يو ځای کيدو يې ځينې برخې زياتې اوځينې نورې يې کمې وي او بېل بېل بدلونونه لري. نا منظم ريتم د سترې کوونکي تکرار مخنيوی کوي.

دبېلو بېلو رنګونو، جوړښتونو، خطونو، شکلونو نه په کار اخيستنه کولی شو چې په هنري تجسمي اثارو کې تناسب، ريتم او ښکلا منځ ته راوړو، هنرمندان د بېلا بېلو ريتمونو الهام له طبيعت څخه اخلي.

تمرين:

١- د تناسب نمونې په شکلونو، رنګونو او اندازه په طبيعت کې پيدا کړئ او د هغو په هکله سره وغږېږئ.

٢- د خپلې خوښې له رنګونو څخه په يوه پانه کې يو ښکلی ريتم جوړ کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹

د منظرې انځور ګرې

ستاسې پر شاوخوا او طبیعت کې د لیدنې ښکلي ځایونه شته؟ له هغو کوم یو د انځور ګرې لپاره ټاکئ؟

د ګلانو د ښتې، باغونه، ځنګل، د ګودر غاړه، د طبیعت ډېرې ښکلې منظرې دا ټول د نقاشۍ لپاره مناسبې موضوعګانې دي. د طبیعت فضا د انځور ګرې له صفحې څخه ډېره لویه ده، خو کولی شو چې هغه په مناسبه اندازه وړوکې کړو او د انځور ګرې په پاڼه کې یې ځای کړو.

لومړی په خپل شـاوخوا کې یوه ښکلې منظره انتخاب کړئ. وروسته تصمیم ونیسئ چې کومه برخه انځور کړئ.

(۱ انځور) د دې منظرې د انځورولو لپاره لومړی اوبه رسم کړی او بیا افق او بیا عرونه انځور کړئ.

(۲ تصویر) د دې منظرې په انځور ولوکې لومړی د لارې خطونه او وني انځور کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پــه غور او دقت هغې ته وګورئ او بيا هر هغه شــی چې ډېــر لوی وي هغه انځور کړئ او وروسته د هغه په شاوخوا کې نور شيان ورزيات کړئ. ښه داده چې لومړی منظره په رنګه پنسل چې کم رنګه وي وباسئ، ځکه چې که کوم ځای د اصلاح وړ و، هغه ته بدلون ورکړئ. د انځورولو په وخت کې تناسبات، لېرېوالی، نږدېوالي او ريتم ته په طبيعت کې په کلکه پام وکړئ او هغه په انځور ګرۍ کې وښياست.

کله مو چې طرحه بشــپړ شــوه، نو بيا د طبيعت رنګونه په ډېر دقت وګورئ. تاســې کولی شئ په خپل انځور کې له طبيعي رنګونــو څخه کارواخلــئ او يا د خپل احســاس د بيانولو لپــاره ذهني رنګونه د طبيعت په فضا کې وکاروئ. او کوښښ وکړئ چې په خپله نقاشۍ کې د رنګونو ورته والی او هم غږي وښيئ.

(٤ انځور) په دې منظره کې لومړی ونه انځور کړئ.

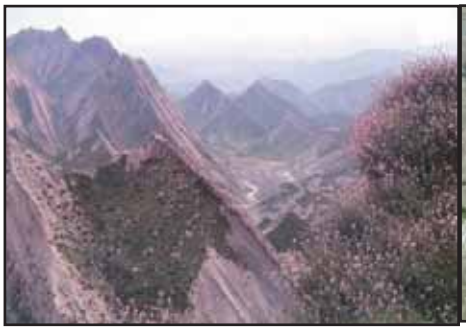

(٥ انځور) لومړی غرونه او بيا وړې انځور کړئ.

تمرين:

له ټولګي څخه د باندې د خپلې خوښې د منظرې په انځورولو پيل وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷

د جشنونو اوملي لوبو نقاشي

د ريښتيني ژوندانه کومې موضوعګانې د انځور ګرۍ لپاره ټاکئ؟
جشنونه اولوبې د انځور ګرۍ لپاره کومې په زړه پورې صحنې لري؟

هر هېواد ځانګړي دودونه او رواجونه لري چې خلک يې په ښېلا ښېلو وختوکې لمانځي. دا لمانځنې د موضوع د ارزښت ښکارندوی دي. ځينې رسمونه او رواجونــه خصوصي وي چې په يوې يا څو کورنيو پورې اړه پيدا کوي، لکه: د واده مراسم او ځينې مراسم عمومي وي چې د هېواد هروګړي ته د ارزښت وړ وي او ټول خلک په کې خوښي ښکاره کوي، لکه: د افغانستان د خپواکۍ جشن چې هر کال د زمری په ۲۸ نيټه لمانځل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا په افغانستان کې ملي جشن دی. په ۱۲۹۸ هـ ش کال کې د اعلیحضرت امان الله خان په مشرۍ او د افغان میرني ولس په سربندنو افغانستان دهغه وخت له انګلیسي یرغلګرو څخه آزادشو. په دې ورځ ولس مشر او ولسي لوړ پوړي چارواکي د خلکو ترڅنګ د جشن په مراسمو کې برخه اخلي.

په ملي جشنونو کې داسې لوبې سرته رسیږي چې د ټولو لپاره په زړه پورې وي. له همدې امله دا ورځې د خلکو په زړونو کې د ډېر وخت لپاره پاتې کېږي چې ځینې برخې یې نه هیریدونکې دي. موسیقي غږول کیږي او هنرمندان د ازادۍ ځانګړې سندرې وایي.

د خپلواکۍ په جشن کې ببلا ببلې سپورتي لوبې ترسره کیږي چې یوه یې هم (نیزه بازي) ده. نیزه بازي په اس، نیزه او د لرګي پــه موګي باندې چې تقریباً پنځلس سانتي متره وي او په ځمکه کې ټکوهل کېږي. داسې ترسره کېږي چې ډول وهونکی ورته ډول وهي او نیزه باز پر اس سپور د موګي په لوري حرکت کوي. څومره چې موګي ته نږدې کېږي په همغه انــدازه ډول وهونکی، هم تیز ډول وهي ترڅو نیزه باز موګي ته ورسیږي او دنیزې په سر د لرګي موګی پورته کړي، هغه نیزه باز چې په دوو وارو کې موګی پورته نه کړي، د لوبې بایلونکی شمېرل کېږي. دا لوبه په خلکو کې ډېر شور او زوږ رامنځ ته کوي.

تمرین:

۱- ایا پوهېږئ چې په افغانستان کې ملي جشنونه کوم دي؟
۲- هغه جشــن او میله چې ډېر مو خوښیږي په هلکه یې ســره خبرې وکړئ او د جشن هغه صحنه چې ستاسې خوښــه شــوي وي، انځور کړئ او نندارې ته یې وړاندې کړئ او په هکله یې سره وغږیږئ.
۳- ستاسې په ښــار کې په جشن کې کوم رسم او دود تر سره کېږي؟ په دې ورځ کومې لوبې سرته رسوئ؟ په هکله یې سره وغږیږئ.
٤- په هغه ځای کې چې ژوند کوئ د لوبو په اړه یې پخپلو کې سره خبرې وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸

له غونج شوو کاغذو څخه د حجمونو جوړول.
کوم باطله مواد دحجمونو د جوړولو لپاره مناسب دي؟

ډېر باطله مواد زمونږ په شاوخوا کې شته چې د حجمونو د جوړولو لپاره مناسب دي د دې موادو له ډلې څخه یو هم باطله کاغذدی. له باطله کاغذ څخه په ښلا ښلو لارو او روشونو حجمونه جوړوي چې یو هم له غونج شوي کاغذ څخه ګټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخیستنه ده. د دې کار لپاره تاسې هم کولی شئ چې د خپلې خوښې موضوع وټاکئ او د هغې د شکل او اندازې په هکله تصمیم ونیسئ. په ښلا ښلو رنګود باطله کاغذونو ټوټې را ټولې کړئ.

خپل لاسونه لږ څه لانده کړئ او باطله کاغذونه په دواړولاسونښه کلک کړئ ترڅو ښه غونج شي او وروسته هغه شکل چې ستاسې په ذهن کې وو په همغه ډول خپل غونج شوي کاغذونه تنظیم او د خپلې خوښې شکل جوړکړئ. کولی شئ حجم یو او یا څو ټوټې جوړ کړئ او د سکاشتیب په وسیله یې سره ونښلوئ.

(۲ تصویر) دغونج شویو کاغذو څخه یوه جوړه شوې مڼه

(۳ انځور) دغونجوشویو کاغذو برخې سره ونښلوئ او په لرګیو پورې چې د الوتونکي پښې دي، وصل کړئ.

(٤ انځور) وزرونه، لکی، مښوکه او سترګې یې په حجم پورې ونښلوئ.

تمرین:

یو مقوا ډبل کاغذ د دایرې په شکل جوړ کړئ. ترڅو کاغذي واړه شکلونه، لکه: (مرغی) له غونج شویو کاغذوڅخه جوړه او رنګه کړئ. دنخ د تار په واسطه هغه د دایرې په مرکز پورې ځوړند کړئ بیا یې د کوتې له چت را وځړوئ او که دا شکلونه کړکی ته نږدې وو، نو باد هغه ښوروي، حجمونه په حرکت راولي او ښکلا یې زیاتېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹

له اسلامي هنرونو سره آشنايي

آيا پوهيږئ چې اسلامي هنر له مسيحي هنر سره څه توپير لري؟

د اسلام مقدس دين په عربستان کې چې د وحي د نازيليدو ځای دی، را څرګند شـو. وروسـته په ډېره بيړه د ختيځ له خوانه تر منځني ختيځ، چين او هند پورې او د لويديځ له خوا تر افريقا او هسـپانيې پورې خپور شو. په دې پراخو سيمو کې يې د ډېرو ژبنيو، قومي، جغرافيايي، تاريخي او نورو توپيرونو سره سره يو شريک دين، تمدن او فرهنګ منځ ته راوړ چې اسلامي هنر يې له پايلو څخه دی.

مسـلمانانو لومـړی، د دوو معاصـرو او لويو تمدونـو د هنرمندانـو د(بيزانس او اسـلامي نړۍ) له هنرونوڅخه د اسلام د سـپيڅلي دين د راڅرګندېدو په وخت کې د جوماتونو د جوړولو لپاره ګټه او چته کړه. په نوو مسـلمان شـوو هېوادو کې د وخـت پـه تيريدو هنرمندانو هلـې ځلې وکړې چې د اسـلامي عقيدو دبيانولو مناسب کالبونه په خپلو هنري آثارو کې پيدا کړي. اسـلامي اعتقادات، لکه: د لـوی خدای ﷻ يووالـی، د مخلوق يووالی (هم غږي) چې په قرآن عظيم الشان کې يې بيان راغلی

(۱ تصويـر) د هرات پـه (ګذرګاه) کې د (خواجـه عبدالله انصاري) په قبر د بسـم الله الرحمن الرحيـم ليکنه چې کاشي شوي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

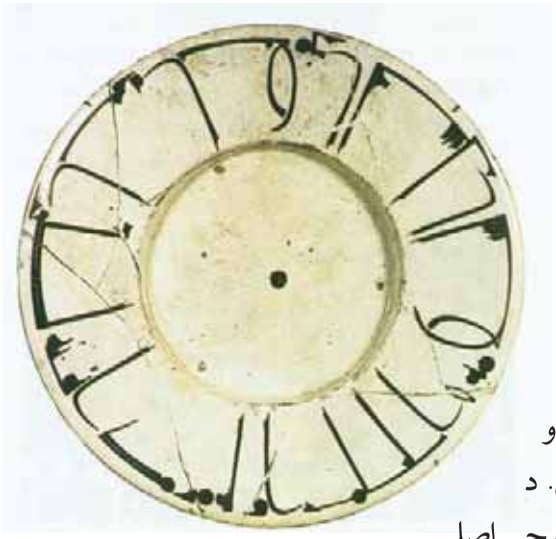

دی، په اسانتیا سره نه شوکولی چې په هنري آثارو کې یې وښیي. له همدې امله هنرمندانو د دایرې په څیر له هندسي سمبولیکو شکلونو څخه چې د (یوالی څرګندوی) دي په بېلا بېلو دیزاینونو په مرکزي نقطه باندې ټینګار وکړ چې د عالم د بېلا بېلو پدیدو یوالی او هغه حقیقت چې له شکلونو او ظاهري موجوداتو څخه ډېر لوړ دی، څرګند کړي. د دې نظر له مخې اسلامي هنر له مسیحي هنر سره چې اصلي موضوع یې د مسیح (ع) او حضرت بی بی مریمی د ژوندانه د بېلا بېلو صحنو څرګندونه کوي، ډېر توپیر لري. مسلمانو هنرمندانو د قرآنکریم لیکنه په ښکلي خط او د لویو ښکلو جوماتونو جوړولو (د جمعې او اخترونو د لمونځونو د ادا کولو لپاره) په خپلو آثارو کې نظم ، تناسب، تعادل، هم غږي او ښکلا په وجود راوړل چې روحاني ښکلې خطي اثار، اسلامي معماري او د طراحی نمونې، د سفالي لوښوجوړول، فلزکاري د لرګیو لوښې، د ټوکر ټوټې ، قالینې اوکتاب جوړول یې نورې لاس ته راوړنې دي.

(۲ تصویر) د مصر د قاهري په شمالی هدیره کې د (قایت بیګ) د قبر د ګنبدې ښکلاوې چې مملوکانوپه کالو په دوره پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

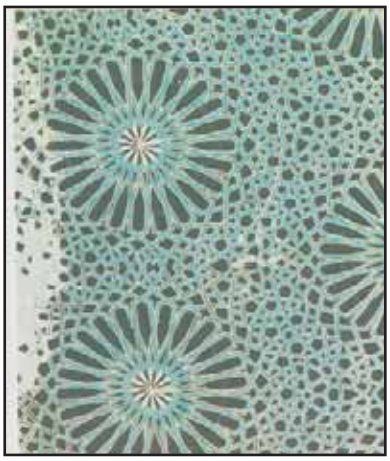

(٤ انځور) په اومه پیړۍ کې د (لاکارتای) د مدرسې د چت کاشي کاري.

(٥ انځور) په اومه هجري پیړۍ کې ډهلی ته نږدې د (قطب جومات) حجاري.

(٦ انځور) په لسمه هجري پیړۍ کې په ایران کې (سجاده ایي)قالینچه

د لرګیو لوښي، درخت ټوټې ، قالینې او د کتابونو جوړول یې نوري لاس ته راوړنې دي. که څه هم په ننۍ نړۍ کې دا نمونې د اسلامي هنر په طراحیو کې غور، دقت او ظرافت ګڼل کېږي، خو په هغو زمانو کې د بېلا بېلو وګړو د استفادې لپاره جوړې شوې وې چې ځانګړې ډیزاینونه یې درلودل. په اسلامي هنر کې د ډیزاینونو برخه له هنر سره یو ځای شوه، ترڅو مسلمانان هره شیبه په نظم،ښکلا ،برابرۍ او هم غږۍ کې ژوندوکړي. د اسلامي هنر په نمونو کې سطحې ډېرې ظریفې او دقیقې په ښکلا پوښل شوې دي په اسلامي لومړنیو پیړیو کې هنري ښکلا وې په هندسي طرحواو نقشونو کې ،لکه: د وښو او بوټو شکلونه (اشکال ګیاهي) او اسلامي ډیزاینونه (مارپیچي) شامل وو. وروسته یې په کاشي کاریو، سفالي او فلزي لوښو، د ټوکر په ټوټو، قالینو ، میناتوري د الوتونکو، حیواناتو او انسانانو په انځورونوکې رواج وموند.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۷ انځور) پـه ځلورمه هجري پيړۍ کې په هســپانيه کې د (قرطبه) جامع جومات.

مسلمانو هنرمندانو په دې نمونو کې له طبيعت څخه په تقليد پيل وکړاو د شــکلونو په ســاده کولو کې يې له ظاهري شکل څخه ډ ډه وکړه، ترڅو د ليدونکي ذهــن له واقعي نړۍ څخه بيل او معنوي نړۍ ته يې را وبولــي، نو ځکه پــه قرآنکريم او جــای نمازونو باندې د انســان او حيــوان تصويرونه نــه انځوروي، په دې نمونو کې هندســي پيچلي خطونه او رنګونه په اســلامي ډيزاينونو کې د ســترګو د حرکت سبب ګرځــي چــې د ليدونکي ذهــن په يوه نقطــه کې نه دربړي دا ريتميک حرکت د نقشــونو په طراحۍ کې د رياضي په شان نظم ليدل کېږي، تعادل او هم غږي چې په نيول شــوې او خالي فضا کې منځ ته راغلي دي په اثاروکې ســربېره په ځانګړي شکل، حرکت، نظم، تعادل او همغږي را منځته کوي. د مسلمانو هنرمندانو له نظره دا هم غږي، د نړۍ د يوالي څرګندونه کوي.

تمرين:

۱- د روښانې فضا او د ښکلا ورکولو په نقشونو سره وغږيږئ.

۲- د اسلامي هنر کومې نمونې مولیدلي دي؟ د ډېروښکلونمونو په هلکه يې څوليکې وليکئ.

۳- کومې هنرې څانګې پيژنئ چې د مسلمانانو تر منځ دو د يزه بڼه لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰

له اسلامي ډيزاينونو څخه کاپي کول

ايا د اسلامي ډيزاينونو د کاپي کولو په لاره چاره پوهيږئ؟

(۱ تصوير) په راولپنډی کې د (معې اللين ..... د مقبرې کاشي کاري.

(۲ تصوير) طرحه د کاغذ په مخ پلي شوې ده.

د قالينې او کاشي د ښکلو ډيزاينونو د کاپي کولو لپاره لومړی د خپلې خوښې ډيزاين پيدا کړئ، وروسته په ترس کاغذ کې يې (شفاف کاغذ) کاپي واخلئ ترڅو وکولی شئ چې بل کاغذ ته يې وليږدوئ او بيا يې رنګه کړئ.

د طرحې د انتقال لپاره ښه داده چې ډيزاين د ميز پر سر انځور کړئ او په تخته يې کېږدئ او بيا دترس کاغذ ورباندې سربېره داسې ټينګ کړئ چې د کارکولو په وخت کې ونه ښوري. وروسته د ډيزاين خطونه په ډېر غور سره وباسئ. ښه داده چې لومړی د ډيزاين اصلي خطونه وکاږئ او وروسته يې جزييات رسامي کړئ. کله موچې ډيزاين بشپړ کړ، هغه له اصلي ډيزاين څخه جلاکړئ. اصلي طراحي ليرې کړئ او د ترس کاغذپه بل مخ واړوئ. ډيزاين د دويم ځل لپاره انځور کړئ، ترڅو د اصلي کاغذ د ټاپه کولو لپاره چمتو شي. لومړی لږ پنډکاغذ يا مقوا چې د رنګه کولو لپاره مناسب وي، د نقاشی د ميز په تخته د سکاشټيب په وسيله يې څلور واړه څنډې ونښلوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۵ انځور) يوه بله مرحله.

(٤ انځور) اخري مرحله.

د ترس کاغذ په خپل اصلي مخ راواړوئ او په نښلول شوي ډبل کاغذ يې داسې ونښلوئ چې کونجونه يې سره برابر وي، ترڅو کلک شي.

يووار بيا هغه خطونه چې د ترس په کاغذ معلومېږي انځور کړئ، ترڅو ډيزاين له ترس کاغذ څخه ډبل کاغذ ته ور ولېږدوې. ورو، ورو د ترس کاغذ له ډبل کاغذڅخه جلا کړئ او وګورئ چې ډيزاين په بشپړه توګه ډبل کاغذته انتقال شوی دی او کنه؟

که ستاسې ډيزاين بشپړو، نو په هغه صورت کې د رنګه کولو لپاره چمتو دی.

لومړی له ابی رنګونوڅخه يو ډير تياره رنګ جوړکړئ او هغه ځايونه چې تياره معلومېږي، رنګه کړئ او بيا له روښانه رنګونو څخه رنګونه جوړ کړئ او په خپلو ځايونو کې يې وکاروئ، ترڅو رنګول بشپړ شي.

وروسته کاغذ له ميز او يا د نقاشۍ له تختې څخه جلا کړئ او هغه په شيشه يې قاب کې کېږدئ.

تمرين

له يوه اسلامي ډيزاين څخه يوه ښکلی کاپي جوړه کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

١١

د ليک د ښکلا له هنر سره اشنايي.

«من کتب بسم الله الرحمن الرحيم مجودة تعظيماً الله غفرالله له.
څوک چې د الله د درناوي په خاطر بسم الله الرحمن الرحيم په ښکلي خط وليکي الله تعالى به هغه وبخښي.

د ښکلي ليکلوهنر د اسلامي لومړيو پيړيو لومړنۍ پديده ده چې د اسلام د سپيڅلي دين له خپريدو نه وروسته يې په مکه معظمه کې پراختيا او پر مختيا وموند له. د سواد زده کړه پيل شوه او لومړني قرآن کريمونه په ((کوفي خط))

(١ انځور) د ياقوت المستعصمی امضاء)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولیکل شـول. اسلامي حسـن خط د قرآنکریم او نبوي احادیثو دلیکلو په خدمت کې و چې مسلمانانو ته یې ډېر ارزښت درلود.
د هغـو ی د هڅوپـه نتیجـه کې یې د الهـي کلام لپاره یو پـه زړه پورې هنر چې د هغې د ښـکلا ارزښـت یې درلود، مینځ ته راوړ. د حضرت محمد الرسول الله (ص) له وفات نه وروسته امیر المومنین حضرت ابوبکر صدیق (رض) او حضـرت عثمـان (رض) ته دنده وسـپارله چې د قرآنکریم نسـخې را ټولې کړي او د حافظانو په مرسـته یې مقابله کړي او په واحد شـکل یې ولیکي.
د قرآنکریم په لیکلو سـربېره د قرآني آیاتونو، حدیثونو ،دوعاګانو او مبارکو نومونـو ببلا ببلو لیکنې پـه ودانیو ، په ځانګړي ډول په جوماتونو، منبرونو، دروازو، سـفالي لوښـو، فلزاتو او د ټوکر په ټوټو رواج وموند دا خطونه یا لیکنې له هندسـي ډیزاینونو سـره د ښـکلا لپاره په اسلامي هنر کې کارول کیدل.

(۲ انځور) د نهمې هجری پیړۍ په دویمه نیمایي کې د قرآنکریم د دوو لمړنیو صفحویه نازک نخودي کاغذ په نسخ خط لیکل شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دريمه هجري پيړۍ کې (ابن مقله بيضاوي) د ليکونو د اسانه کولو لپاره له کوفي خط څخه نوي ليکونه راويستل، لکه: د (نسخ) ليک د وخت په تيريدو سره بشپړ او ښکلا يې هم زياته شوه او له هغه وروسته تر اوسه پوري ټول قر آن شريفونه په نسخ خط ليکل کېږي.

ابن مقله د نسخ په ليک کې نور بدلونونه هم راوستل چې په پايله کې يې د ثلث خط منځ ته راوړو.وروسته نور نوې ليکونه، لکه: ريحان او محقق د قرآنکريم د سورتونو د عنوانونو لپاره او د توقيع خط چې قاضيانو به د اسنادو په ليکلو کې ترې کار اخيست د (رقاع) خط د فرمانونو، رقعو او د کتابونو د عنوانونو دليکلو لپاره او د ولايتونو حاکمانو په دې خط ليکنې کولې.

د نسخ او ثلث خطونو په منځ ته را تګ سره په اسلامي هېوادونو کې د الهي کلام ليکنې په ډېره ښکلې بڼه سرته رسيدې. هنرمندانو د پاڼو، لېکنو ، ښکلا، قرآنکريم لومړيو پاڼو، د سورتونو د پای علامې او د کتابونود ټوکونو په جوړيدنه کې مرسته کوله. د ابن مقله وروسته د خط هنرمندانو اسلامي ليکونه لوړو پوړيو ته ورسول، لکه: (د ابن بواب (چې د نسخ خط قانونمندي يې مشخصه کړه) ، (ياقوت مستعصمي (چې ببل بيل خطونه يې ډېر ښکلي ليکل) او(احمد نيريزي) چې دخط په ښکلا او پياوړتيا کې يې ساری نه درلود.) اتمه هجري پيړۍ د خط د ښکلايوه ډېره ښه دوره وه د خط په ښکلا سربېره د دې پيړۍ هنرمندانو

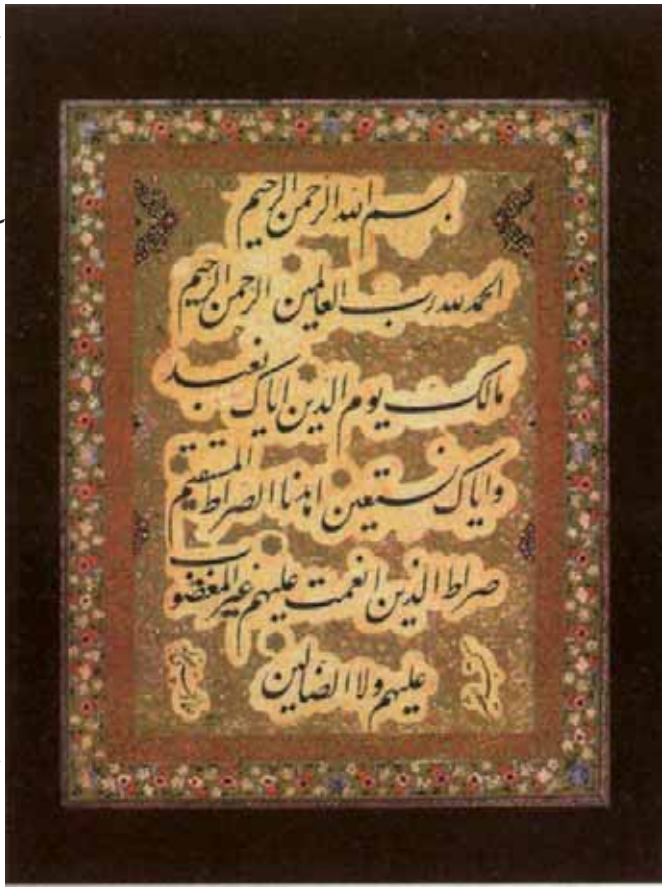

(۲ انځور) د فاتحه سورت د مير عما دحسيني هراتي ليکنه.)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نـوي ليکونه، لکه: د (تعليق) (خط چې د توقيع او رقاع خطونو له ترکيب څخه منځ ته راغلي دي د (نستعليق) چې د (نسخ او دتعليق له خطونوڅخه جوړشوی دی). او د شکست خط يې وکاراوه . د نستعليق ليک په اسلامي دوره کې وروستنی پراو دی.په دې ليک ډېرو خطاطانو ليکنې کړې دي، لکه:

(مير علي هروي) او (ميرعما (حسيني)

چې ليک يې د کمال لوړې درجې ته رسولی دی.هنرمندانو بېل بېـل اسـلامي خطونـه پـه ديوالونـو، ودانيـو، دروازو، د منبرونـو په ديوالونـو، د قرآنکريم په رحلونو په ډول ډول لوښو او ټوکرانو باندې کارولي دي.

(٤ انځور)

تمرين:

١- د ښکلي ليک نمونې مو په کومو ځايونو کې ليدلي دي؟

٢- د نامتوجوماتونو دروازې او د خلکوکورونو ته ځير شئ او ووايئ چې له کومو موادو څخه جوړشوي دي؟

٣- هغه وسيلې چې په خپلو شاوخواکې وينئ، کوم اسلامي ښکلی ليک په کې کارول شوی دی ؟

٤- آيا ستاسې په ښاراو يا کلي کې نامتو خطاط شته ؟ په دې هکله معلومات وراندې کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲

د بسم الله الرحمن الرحيم کاپي کول.

ايا غواړئ چې له (بسم الرحمن الرحيم) څخه کاپي جوړه کړئ او په خپل کورکې يې وځړوئ؟

مسلمانو خطاطانو الهي آيتونه په ښکلي بڼه ليکلي دي. د بسم الرحمن الرحيم څو نمونې مو په کتابونو، دټلويزيون په صفحه او د جوماتونو په ديوالونو ليدلي دي؟

د نيمې تختې کاغذ په اندازه د بسم الله يو ښکلی تصوير پيدا کړئ او د بسم الله دکاغذ په اندازه د ترس کاغذ (روښانه کاغذ) راواخلئ او د بسم الله په سريې داسې ونښلوئ چې ونه ښوريږي. هيرمو نه شي چې د بسم الله د ليکو په وخت کې بايد اودس وکړئ. د بسم الله ليکل د لسم درس په شان کاپي کړئ.

اصلي کاغذ د نقاشۍ د ميز په تخته باندې په سکاشټيپ ونښلوئ. د دې لپاره چې د کار کولو په وخت کې ونه ښوريږي او بل دا چې کاغذ د ابي رنګونو د استعمالولو په وخت کې پرسيږي له وچيدو وروسته به رنګونه بيا خپل اصلي حالت ته راوګرځي. د رنګه کولو لپاره لومړی ډېره تياره سيايي انتخاب کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مويک قلم په اوبو لوند کړئ او د آبی رنګونو خپلې خوښې په رنګ يې ککړ کړئ وروسته مويک قلم د رسامۍ په پليټ (مناسب پلاستيکي لوښي، لرګيو، فلزي شيشه يې لوښو او يا د ابي رنګونو د قوتۍ په سرپوښ ومښئ، ترڅو رنګ او اوبه ښه سره ګډاو ترکيب شي. که رنګ ټينګ (غليظ) وي او په مويک پورې نښلي د دويم ځل لپاره يې په اوبو کې غوټه کړئ. ترڅو ټينګوالی يې د کارولو ورځشي.

ستاسې تيار شوی رنګ د مويک قلم په واسطه د کاغذ پر مخ کښږدئ او په ډېر غور او دقت رنګونه د اصلي خطاطۍ په شان په خپلو ځايونو کې په کار يوسئ.

کله مو چې د بسم الله سطحه له رنګ ډکه کړه. بل رنګ جوړ کړئ. کله چې پخوانی رنګ وچ شو. نوی رنګ پرې وکاروئ. د بل رنګ د کارولو په وخت کې خپل مويک په اوبو کې ووهی، ترڅو پخوانی رنګ په بشپړ توګه پاک شي.

رنګونه له تياره څخه د روښانه رنګ په لور په خپلو ځايونو کې وکاروئ، ترڅو د کاغذ پر مخ مولیک بشپړ شي.

د کار تر بشپړيدو او وچيدو وروسته د ميز او يا د رسامۍ له تختې څخه يې جلا کړئ او په شيشه يې چوکاټ کې يې پخپله کوټه کې وځړوئ.

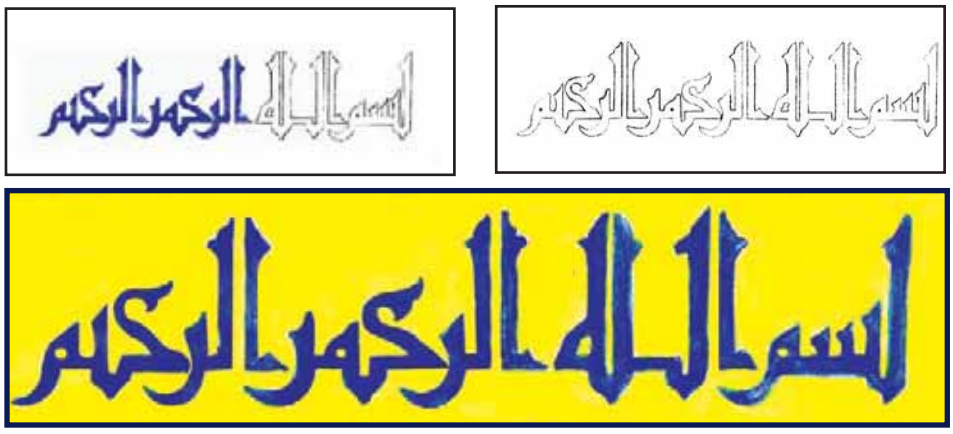

تمرين:

د بسم الله الرحمن الرحيم يوه ښکلې نمونه پيدا کړئ او د هغې يوه کاپي جوړه کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳

له اسلامي معماري سره اشنايي.

ايا غواړئ چې (لااله الا الله وحده دينه الا سلام و محمداً عبده و رسوله) کاپي کړئ او په خپل کور کې يې وځړوئ؟

حضرت محمد الرسول الله (ص) د معراج د شپې په هکله وايي چې يوه ډير لويه ګنبده مې وليدله چې له سپينو مرواريدو څخه جوړه شوې وه چې په څلورو ستنو په څلورو کنجو ولاړه وه او په هغې کې ليکل شوي وو چې (لااله اله الله وحده دينه الاسلام و محمداً عبده ورسوله) دا روايت د هرې اسلامي ودانۍ روحاني نمونه ده. له مراکش څخه د اناتولي تر لويديځ په ترکيه او د البرز او د مازندرانو د شنو درو نه تر هندوکش، سپين غره، هرات، غور اوبلخ زمونږ په ګران هېواد کې شتون لري چې د معماري له نظره سره ورته والي لري او د طبيعي چاپيريال د بڼکلا وو سره په هره سيمه کې همغږي لري. د اسلامي معماري هنري آثار د مسلمانانو ترمنځ دهمغږۍ نمونه ده. د طبيعي چاپيريال د همغږي سربېره د ودانيو د بېلا بېلو برخو بڼکلا وې هم سره ورته والي لري. تاريخي ابدات که څه هم د جومات په د ننه او يا باندنۍ برخه کې وي او يا په کوم شخصي کور کې وي، په هغوی

انځور د صفويانو په دوره کې په اصفان کې يو لوی اوبنکلی جومات چې لرې ليدل کېږي.

(۱ انځور)

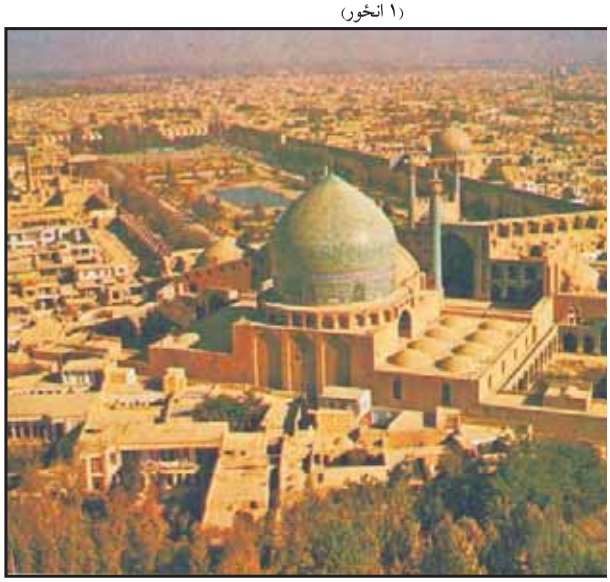

(c) ketabton.com: The Digital Library

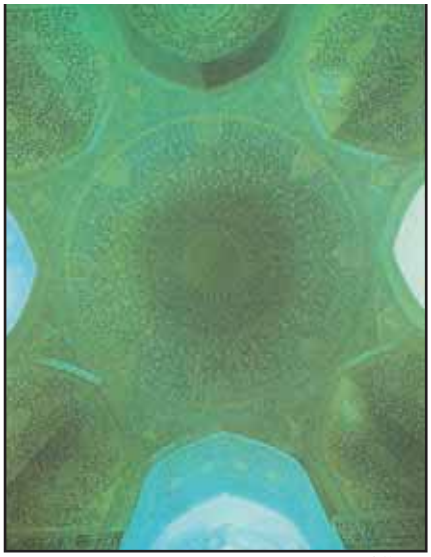

(۲ انځور)

(۳انځور) د ترکيې د استا نبول په جومات کې لويه مرکزي ګنبده

(٤ انځـور) د دريمـي هجـري پيړۍ په سـر کې د اسـلامي نړۍ د عراق د سـا مزا لوی جومات چې مناری يې پنځوس متره لوړوالی لري.

کې د ارامتيا او همغږۍ قانون حاکم دی.

د ودانۍ ټينګښت او تعادل په متقارنو طرحو (له دواړو خواو نه يو شان نسبت هغه محورته چې په منځنې برخه کې دی)، لکه: د يو پ ګنبدې ښي او چپ اړخونه چې سره يوشانته دي) جوړ شوي دي او د ودانۍ د فضا طراحي داسې شوې ده چې انسان ته ارامتيا او تعادل وربخښي.

اسلامي ښارجوړونه، کورونه، جادې، بازارونه او دښاري ژوندانه نورې اجزاوې داسې طراحي کيدې چې له طبيعي عواملو څخه ډير زيات کار واخيستل شي. د مثال په توګه په ښاري اسلامي معماری او ودانيو کې له نور او رڼا څخه ګټه اخيستنه داسې وه چې له يوې خوايې انسان د پاک خدای په فکر کې اچوو او له بلې خوا د طبيعي روښنايۍ وسيله او د ودانی د تودخې منبع وه. د اسلامي معماری هنري آثار په دوو ډلو ويشل کېږي:

۱- معماري، مذهبي ودانی، لکه: جومات، مدرسې او قبرونه او ....

۲- د نورو ودانيو معماري، لکه: کور، مانۍ، باغونه، کاروان سرايونه، حمامونه، بازارونه، پلونه او ....

د اسلامي معماری ډېرې مهمې نمونې جوماتونه دي.

مسلمانانو د جوماتونو د جوړولو د ښکلا لپاره چې د لوی خدای ﷻ د سجدې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

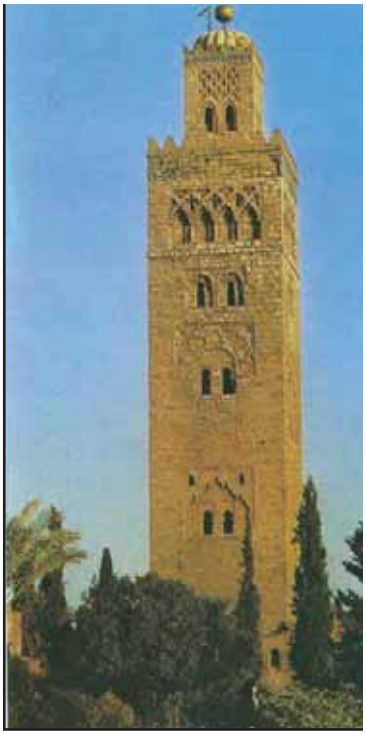

(۵ تصویـر)پـه مراکـش کـې ډکتوبیـه دجومات مناره چې د (موحدون) په دوره کې پای ته ورسیده

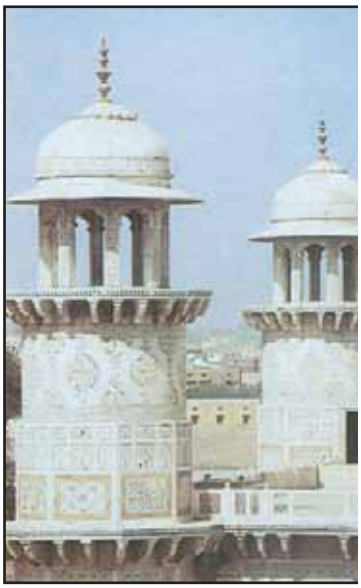

(٦ انځـور) د هنـد پـه آګـرا کې د (اعتمادولـه) د قبرمناري چې په ۱۵ هـ ش پیړۍ کې جوړې شوې دي.

عبادت ځای دی د قرآنکریم له آیتونو څخه په ډېره ښکلې بڼه د ډېر دقیق هندسي تناسب له لیکلوڅخه ګټه اخیستله. د جومات د ودانۍ نقشه په ټولو اسلامي نړۍ کې یو شان ده سربېره پر هغې جزییات او ښکلاوې یې هم یو شانته دي.

د جومات د ودانۍ ټول بعدونه له دایرې څخه لاس ته راځي. کله چې د جومات چت جوړشي، نو په هغې باندې ګنبده جوړېږي. ګنبده په بېلو بېلو شکلونو جوړېږي چې ډېرې مشهورې یې له منحني خطوڅخه چې نیمې کرې ته ورته والی لري، جوړې شوي دي.

په جوماتونو سربېره ګنبدي په زیارتونو هم راوج درلود. په زیارتو جوماتونو کې مناري د ګنبدو په څنګ کې جوړیدې چې د منارو منځ به مارپیچي و او اذان کوونکي به د منار پورتنۍ برخې ته پورته کیدل او اذان به یې کولو چې ټولوخلکو به هغه اوریده.

په اسلامي نړۍ کې د منارو ښکلاوو ځانګړې بڼه درلوده په لومړي سرکې مناري د مکعب په شکل جوړیدې، خو وروسته یې د استوانې شکل رواج وموند. د منارو د ښکلا لپاره په بېلا بېلو اسلامي هېوادونو کې له بېلو بېلو روشونو او طریقو څخه کار اخیستل شوی دی.

چې دا ښکلا وې د ګنبدې له ښکلا وو رامنځته کېدې. د جومات په د ننه کې فضا داسې طراحي کیدله چې د لوی خدای(ج) عظمت په ټولو برخو او د انسان په احساس باندې اغیزه وکړي. ګنبدې په داخلي برخه کې د قرآنکریم آیتونه نقشونه او ښکلا وې د دیوالونو تر مرکزي نقطې پورې لیدل کېږي. په دې ټولو کې د محراب ښکلا ځانګړی ارزښت لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

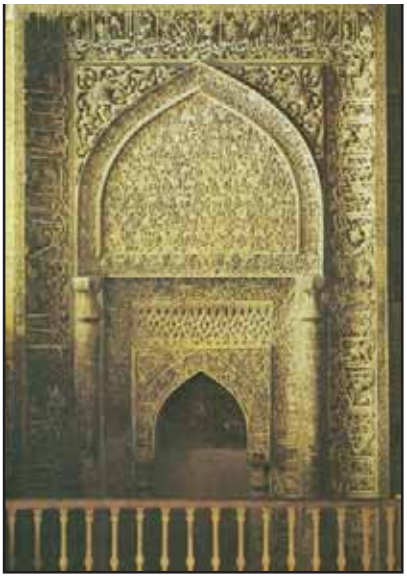

(۷ انځور) د اصفـان د جامع جومات محراب په ۷۱۰ هـ ق کال کې.

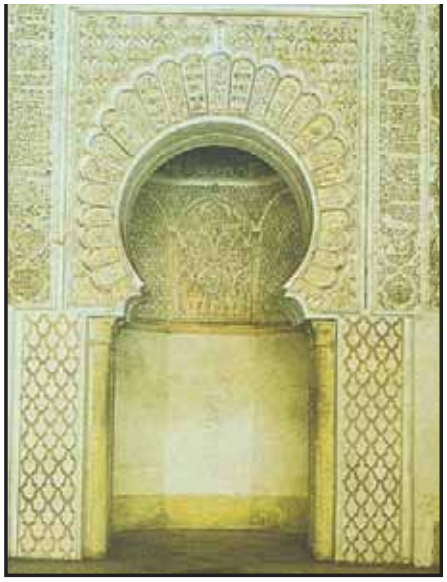

(۸ انځور) په مراکش کې د (بن لوسف مدرسې محراب په لسمه پیړۍ کې.

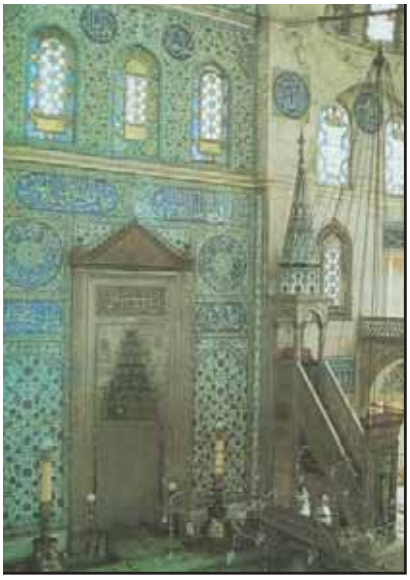

(۹ انځور) د ترکیې په استانبول کې د (سوکولو) جومات محراب او منبر په لسمه هجري پیړۍ کې.

(۱۰ نځور) د مصر په قاهره کې د (مؤید) د جومات منبر.

محراب د قبلې لورۍ ښیي او ټول مسلمانان د لمانځه پر مهال محراب ته مخامخ دریږي. له دې امله په هر جومات کې محراب ته ډېرې ښکلی ښکلاوی ورکوي.

په زیاتره جوماتونو کې د محراب ترڅنګ منبرونه د جماعت د امام لپاره جوړ شوی دي چې د وغظ په وخت کې ولیدل شی او غږ یې واوریدل شي. د وخت په تیریدو سره کله چې منبرونه له لرګي څخه جوړ شول په ټولو اسلامي هېوادو کې یې رواج وموند.

د منبرونو په طراحی او ښکلا کې ډېر توپیرونه لیدل کیدل خو په کلي ډول هر څومره چې د مسلمانانو هنري ذوق په بېلا بېلو اسلامي هېوادونو کې د معماری بېل بېل سبکونه منځ ته راوړي وو، خو له روحاني فضا سره یې ډېر ژور اوګډ پیوند درلود. دا جوماتونه په هسپانیه کې د قرطبه جومات په ایران کې د اصفهان جومات، د هرات جامع جومات، دهند جومات او په نورو اسلامي هېوادونو کې جامع جوماتونه له یو اوبل سره په اړیکه کې جوړشوي دي.

تمرین:

۱- زمونږ په ګران هېواد کې کوم لوی جوماتونه وجود لري؟

۲- د دې جوماتونو ښکلا وې څه ډول دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴

له اسلامي سبک څخه پر استفادې (پُل) جوړول

ایا کوم لرغونی پل مولیدلی دی ؟

پلونه له اوبو څخه د تیریدو لپاره جوړیږي. که یو اوږد او پنډ لرګی د اوبو په سر کېږدو، د پلونو له دلې څخه شمېرل کېږي.

انسانانو تر اوسه ډېر زیات پلونه په بېلو بېلو شکلونو له اوبو څخه د تیریدو لپاره جوړ کړي دي. پلونه د اسلامي معماری یو ه په زړه پورې نمونه ده . د دې پلونو محکمتیا، ظرافت او ښکلا د دې سبب شوي ده چې له سلګونو کالو وروسته هم جوړ پاتې شي.

آیا ستاسې په چاپیریال کې لرغوني پلونه شته؟ هغه پلونه چې ستاسې په چاپیریال کې موجود دي، هغې ته په ځیر او دقت سره وګورئ. تاسې هم کولی شئ چې یو پُل لومړی

(۱ انځور) د پُل بیاتي شوی برخې

(۲ انځور) د پُل مختلفې برخې سره نښلوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په یو پنډ یا مقوا کاغذ باندې انځوروئ. وروسته د انځور اضافي برخې بیاتي کړئ چې د پُل یو دیوال جوړشي. جوړشوی دیوال په بل پنډ کاغذ کېږدئ او شاوخوا یې په پنسل خطونه وباسئ او خطونه په غور سره د بیاتي په واسطه بیاتي کړئ. ترڅو بله کاپي کتله مټه جوړه شي، نو په دې وجه د پل دوه اصلي دیوالونه جوړېږي. د سر پوښلو لپاره له یوه نازک کاغذ څخه کار واخلئ او اوږدوالی یې د پُل د دیوال په اندازه او پلنوالی یې د پُل د عرض په اندازه ونیسئ او کاغذ او اضافي برخې یې بیاتي کړئ. د پُل یو سر پوښ په دیوالو باندې په سریښو ونښلوئ، ترڅو ستاسې لاسي کار جوړشي او هم کولی شئ چې جوړ شوی پُل په دبل مقوایي کاغذ ونښلوئ او د خپلې خوښې په رنګویې رنګه کړئ. که غواړئ پُل ته نوره ښکلا ورکړئ، نو وړی ډبرې، پانې او ښاخونه ورپورې ونښلوئ او د پُل لاندینی برخه د اوبو په رنګ رنګه کړئ.

(۳ انځور) د پله لاسي کار

تمرین:

له دبل او نازک کاغذ څخه په ګټه اخیستنه یو ښکلی پُل جوړ کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵

له اسلامي هنرونو سره اشنايي

(۱ انځور) د ښکلی بسم الله الرحمن الرحیم تذهیب

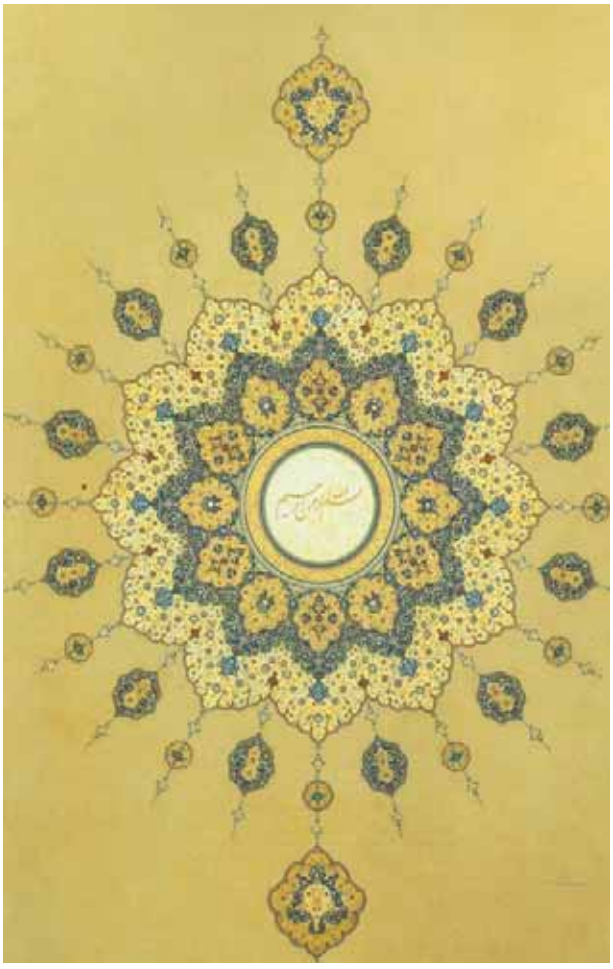

حضرت رسول الله (ص) فرمايلي دي:
((ان الله کتب الاحسان علي کل شی ءٍ)) بی له شکه الله (ج) ښيګنې او ښه والی ته لازمه پاملرنه کړي ده.

په اسلامي تفکر کې هنر د موادو او شيانو د ښکلا وو يوه طريقه ده. هر شی هم څرګند او هم پټه بڼه لري چې مسلمان هنرمند بايد د هغې په هکله دقيق فکر وکړي. له ډيزاين تناسبونو څخه په طراحي او د ظرافت په جوړيدو کې ګټه واخلي او د هر شي په جوړيدو کې مادي عالم له روحي عالم سره پيوند کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(٤ انځور) په دولسمه هجري پیړۍ کې په هندکې د څرمنې څلور ټوټې چې په طلایي نقشونو ښکلي کړل شوي دي (د جیوتانا)

په اسلامي هنر کې ښکلا او ګټه دا دوه مهم صفتونه د وسیلو او د ډول ډول هنري آثارو د شیانو د بیانولو لپاره دي. له دې امله د اسلامي هېوادونو په هنري آثارو کې یووالی څرګندیږي چې له دوی دجغرافیایي پولو څخه اوړي.

اسلامي هنر د ببلو ببلو ښکلو او ظریفو لوښو جوړیدنه منځ ته راوړه چې ډېر زرېې نړیوال شهرت وموند.

په دې اثارو کې ټولې سطحې په نقشونو او اسلامي خطونو باندې پوښل شوي دي چې په لومړیو وختوکې د قرآنکریم دآیتونو لپاره کاریدې او د وخت په تیریدو د تذهیب په نوم یاد شو چې په کاشي کاریو او قالین اوبدلوکې ترې ګټه واخیستل شوه او د شیانو دسطحو د ښکلا لپاره په ببلو ببلو هنرونو کې، لکه: فلزکاري، کلالي، لرګي کیندنه، شبکه کاري، د تیږو په تراشلو، په تیږه خطاطي، او ګنډلو کې ترې ګټه اخیستل شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

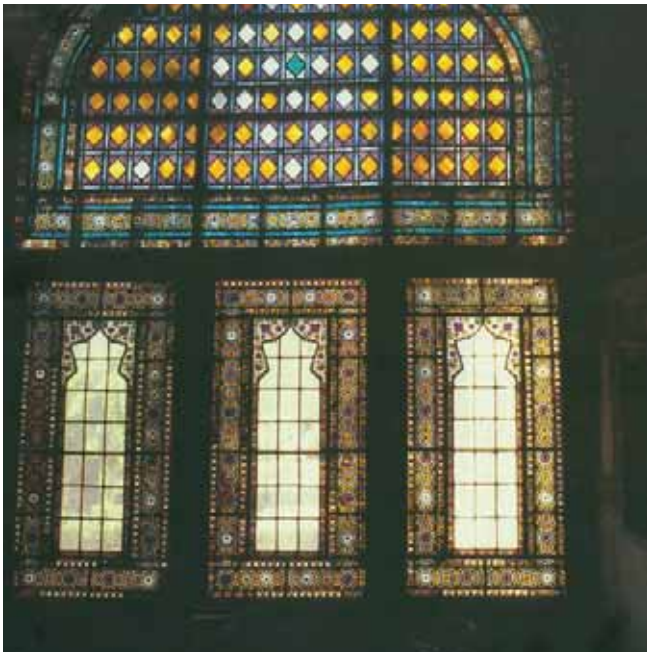

(۳ انځور)شبکه کاري شوی کړکی په اصفهان کې

ټولې سطحې دوې برخې لري چې یو یې حاشیه او بل متن دی. هر یوه سطحه په بېلو بېلو دیزاینونو، لیکنو، ښکلي لیک او یا د حسن خط او انځورګرۍ په ترکیبی بڼه جوړې شوې دي.

مرکزي ډیزاینونه د دایرې په شکل طراحي کېږي چې په ښکلیو انځورونو جوړېږي، او د اصلی سطحې د هرو څلور برخو $\frac{1}{4}$ تکرارېږي چې دا مرکزي ډیزاین د (شمشه) یا (نارنج) په نوم او $\frac{1}{4}$ برخه یې څنډه یا (ګوښه) بولي. کله کله څنډه یا شمشه په نوروښکلیو ډیزاینونو ډکېږي او کله کله متن په یوه تکراري انځورباندې پوښل کېږي او حاشي ته په بل ډیزاین ښکلا ورکوي.

د لوښو په طراحی کې د لوښو د بېلو بېلو برخو لپاره ځانګړي ډیزاینونه کارول کېږي. ختیین خاورین لوښي په بېلو بېلو ډولونو جوړېږي چې دهرې برخې د ښکلا لپاره یې بېل بېل ډیزاینونه طراحي کېږي. د لوښي د هرې برخې او د ټولولوښو د ډیزاینونو او خطونو تر منځ یووالی او همغږي ډېر ارزښت لري.

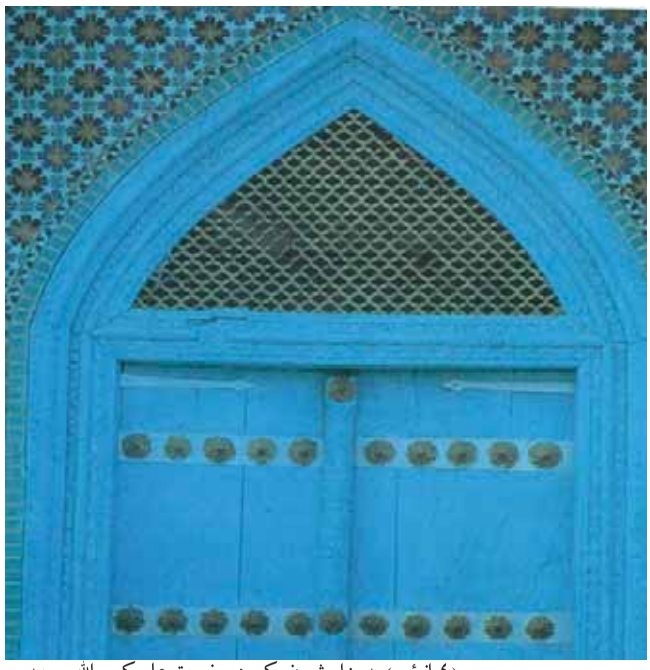

(٤ انځور) په مزار شریف کې د حضرت علي کرم الله وجهه دمقبرې دروازه

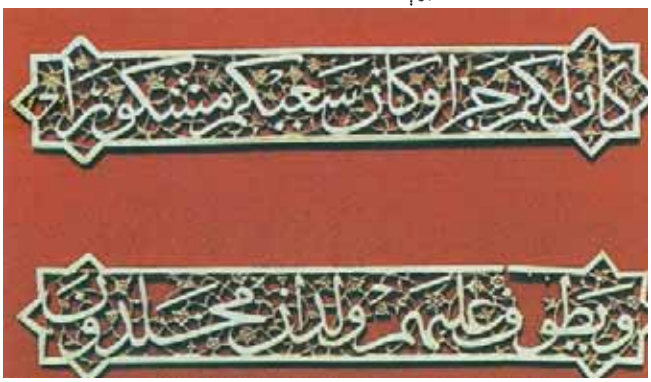

(۵ انځور) د ایران په اردبیل کې د (شاه اسمعیل د قبر لیکنې)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پــه هغو اثارو کې چې ډیزاینونه دحجم په دیوالونو انځوریږي، د لوښــي دخټ، مخ او څنډو اړیکه زیات مهارت ته اړتیا لري.

پــه هغو آثارو کې چې رنــګ کارول کېږي، لکه: ټوکــر اوبدل، قالینې او بدل، کاشــي کاري او .... هنرمند باید د رنګ ترکیب، همغږي او ورته والی رامنځته کړي.

(٦ انځور لعابی پتنوس چې د اسکندر په انځور ښکلی شوی دی ق. م څلورمه پیړۍ.

(٧ انځور) په لسمه پیړۍ کې د ترکیې په استانبول کې په یوه تبرلیکنې.

(٨ تصویر) په ١٣٠٠ هجري کال کې د ایران په تبریز کې جوړه شوې قالینه.

تمرین:

١- داسلامي هنری اثار و مهمې ځانګړتیاوې په ګوته کړئ؟

٢- په اسلامي هنرونو کې وحدت او یوالی څه دلیل لري؟

٣- ستاسې په چاپیریال کې کوم اسلامي هنر وجود لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶

له خټو څخه د قلمدانۍ جوړول

ایا تراوسه مو دقلمدانۍ د جوړیدو تجربه کړې ده؟

لــه خټــو څخه د قلمدانۍ د جوړیدو لپاره د خټــو د لولو (فتیلوی) له روش څخه باید ګټه واخلو. په دې روش کې باید خټه د لاسو په وسیله لوله شي.

(۱ انځور) د لوښې لاندنې برخه اول لولی جوړې کړی.)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کار پیل: د لوښي دتلي په جوړولو پیل وکړئ: لومړی د لوښي یا قلمدانی تل په هره اندازه چې ستاسې خوښیږي په دایروي بڼه جوړکړئ. وروسته دخټـو بورکی (لولې) د یوه ســانتي متر په قطــر د قلمدانی دتلي په اندازه جوړ کړئ لومړنی بورکي د قلمدانی د تلي ســره ونښــلوئ او بیا د هغې په ســر نور بورکي په ډېر غور او دقت ونښــلوي ترڅو د قلم د نیمایي په اندازه جوړ شي چې بڼه یې بشپړه شي. د دې لپاره چې بورکي له یو بل ســره ونښلي بورکي د لاندینی برخې په لوری وتراشئ او کولی شو چې خپلې ګوتې په اوبو لندې کړو او وروسته بورکیو ته فشار ورکړو، چې یو له بل ســره کلک ونښــلي. د کار په وروستي پړاو کې هغه باید ښوې شي چې د بورکیو بڼه معلومه نه شي. د دې لپاره چې ستاسې کار ښکلا پیدا کړي نو هغه په ښکلو ډیزاینونو رنګه کړئ.

(۱انځور) لمړنی بورکي په سطح نښلول شوی دی.

(۲انځور نور بورکي په سطحه ونښلوي ترڅو قلمدانی جوړه شي.

(٤ تصویر) قلمداني په خپله خوښه رنګه کړئ او قلمونه په کې واچوئ.

(٥ انځور) لندې ختې ته په ښلا ښلو وسیلو فشار ورکړی او بیل ښیل ډیزاینونه په کې جوړ کړئ.

(٦ انځور)د قلمدانی باندنی برخه ښویه کړئ.

تمرین:

د بورکیــو له طریقې څخه په کار اخیســتنه یوه ښــکلې قلمداني جــوړه کړئ او بیا په ښکلیو ډیزاینونو او رنګونو ښکلا ورکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷

له ميناتوري سره اشنايي

ولې اسلامي ميناتوري نړيوال نوم او شهرت لري؟

د مسلمانانو لومړنۍ انځورګري، دطبيعي علومو د کتابونو تصويري کول وو. وروسته له هغې ورو ورو ادبي کتابونه، په ځانګړې ډول د ستروشاعرانو د شعرونو ديوانونه او د داستانونو ځينې صحنې انځوريزې شوې. غربي محققانو په دې دليل چې په ډېره کوچنۍ اندازه او ډېر ظرافت يې دا تصويرونه د مينياتور په نوم وبلل. مسلمانانو دکتابونو په انځوريز کولو کې دځوپيړيو په اوږدوکې ډېر پرمختګ وکړ. دوی د بېلو بېلو رنګونو،تصويرونه، مارپيچي ترکيب بندي او د عقيدتي مفهومو د بيانولو له امله د ښکلا او هنري ارزښت لوړو پوړيوته ورسيدل او نړيوال شهرت يې پيدا کړ.

(۱ انځور) د منابع الحيوان ابن بختيشوع دکتاب يوه پاڼه په اومه هجري قمري پيړۍ کې (نرزمری او ښځه زمری)

(۲ انځور) دجواجوی کرمانی ديوان: د هماالو همايون زرم، بغداد ۷۹۹ هـ ق کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۳- انځور) (هارون الرشید) په حمام کې د خمسه نظامي له کتاب څخه د کمال الدین بهزاد اثر هرات، ۹۰۰ هـ..ق.

هغو انځور ګرانو چې شعرونه يې انځوريزکول، په شعرونو کې نغښتو عقيدتي مفهومونو ته يې ځانګړې پاملرنه درلوده. لويو شاعرانو، بېل بېل مضمونونه د شعر په ژبه بيانول، انځورګرانو هم له ښکلا او رنګونو څخه په ګټه اخيستنه دا شعرونه د تصوير په بڼه انځورول چې د بېلو بېلو مفهومونو او موضوعګانو سره يې ډډه لګوله. له دې امله ميناتور، يو ډول خيال (ذهني) انځور ګڼي ده.

په ميناتور کې له طبيعت څخه پيروي نه کوي، بلکې د شکلو په ساده کولو ، د رنګونو په بدلون ، د بېلو بېلو صحنو تمثيل او د ډول ډول موضوعګانو تصويرونه کاږي. په دې اثارو کې هنرمندان هغه نړۍ تصويروي چې په هغې کې نقاشي ډېره روښانه ده، ډېر ځليدونکي رنګونه، بې له حجمه شکلونه، زيات ظرافت او ښکلا، ګلونه او بوټي په تازه ګي کې تصوير شوي دي. فضايي ژوره ښودل شوې ده.په تصوير کې هېڅ سيوري نه ليدل کېږي.

(٤انځور)

ډېرو انځور ګرانو د اسلامي ميناتور د شکل نيولو او وده ورکولو په هکله سترې ونډې سرته رسولي دي او ځينو تر هغې هم سترې دندې تر سره کړي دي چې د دوی له ميناتوريو څخه، نورو الهام اخيسته لکه: (جنيد السلطان) (کمال الدين بهزاد) او سلطان محمد چې د دوی د آثارو نمونې په دی درس کې وينئ.

(٥ انځور)

تمرين:

۱- کومې موضوعګانې په دې انځور ګريو کې وينئ؟ د نقاشيو په هکله يې پخلوکې سره وغږېږئ.

۲- په دی تصويرو کې کوم شکلونه او رنګونه وينئ؟ د انځور ګرۍ په هنر کې شکلونو او رنګونو ته پاملرنه وکړئ اوپه هکله يې پخلو کې سره وغږېږئ.

۳- د (جشن ، او کوچنی اختر) د کارتونو په ميناتوريو کې ترکيب بند او مارپيچي حرکتونه پيدا کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۸

د قرآنکریم د رحل جوړول

ایا تراوسه مو د قرآنکریم د رحل د جوړولو په هکله فکر کړی دی؟

مسلمانان د قرآن عظیم الشان لپاره چې د خدای(ج) کتاب دی، ښکلي رحیلونه جوړوي. ترڅو د تلاوت په وخت کې قرآنکریم له ځمکې څخه پورته پرې کیښودل شي. د قرآنکریم رحل د دوو لرګیو څخه جوړیږي، چې یو په بل کې اوبدکیږي چې په اسانی سره خلاص او تړل کیږي. د قرآنکریم د تلاوت په وخت کې رحل خلاصوي او له تلاوت څخه وروسته یې تړي او په داسې ځای کې یې ږدي چې کم ځای ونیسي.

تاسې هم کولی شئ چې هغه رحل ته ورته چې هنرمندان یې له لرګي څخه جوړوي له ډبل مقوا کاغذ څخه جوړکړئ. لومړی مقوا کاغذ د مستطیل په بڼه بیاتي کړئ. وروسته د مستطیل اندازه په دوو وړو برخو وویشئ چې

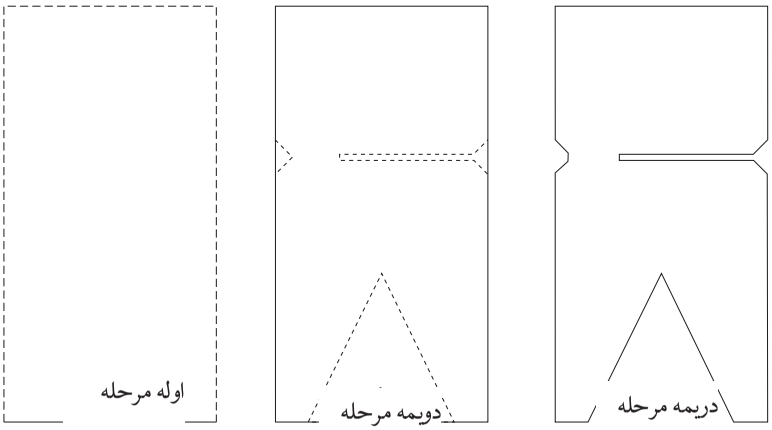

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه یې (قرآنکریم دکیښودلو) او بله یې د(پښو) برخه ده، لکه: څنګه چې په شکل کې ښودل شوي دي، مقوا کاغذ د تیرې چرې او یا بیاتی په واسطه پرې کړئ. پام مو وي چې د مستطیل عرض تر پایه پورې بیاتي نه کړئ چې کوچنی برخې نه لویې برخې جلا نه شي. وروسته د پښویا لاندینۍ برخه کې یې یو عمودي مثلث انځور کړئ او هغه هم بیاتي کړئ. ترڅو د رحل پښې محکمې او ښکلي شي. د دې مرحلې ترسرته رسولو وروسته دواړه برخې له بیاتي شوي ځای څخه یو په بل کې ننه باسئ.

د دې لپاره چې ستاسې رحل ښکلا پیدا کړي، نو د الله په مقدس نوم او یا په نورو دعا ګانو او اسلامي ډیزاینونو ښکلا ورکړئ. دا ډیزاینونه د مقوا کاغذ او رحل په باندنیو دیوالو باندې په تور او سپین ډول او یا رنګه انځور کړی. د دې کار لپاره د رحل باندینیو دیوالونو په لویو او کوچنیو برخو ښکلې ډیزاینونه انځور کړئ، ترڅو د رحل دواړو باندنیو برخو ته ښکلا ور وبخښي وروسته بیا په خپل رحل کې قرآنکریم کېږدئ او تلاوت یې وکړئ.

تمرین:

۱- تراوسه مو د قرآنکریم څو ډوله رحلونه لیدلی دي؟ هغه له کومو موادو څخه جوړ شوی دي؟ ایا د رحل په دیوالونو ښکلاوي دي؟ دا ښکلا وې څه ډول دي؟

۲- د رحلو د دیوالونو دیو ځای کولو لپاره کومې لارې په کاروړو؟

۳- له مقوا کاغذ څخه یو رحل جوړ کړئ او په خپله خوښه ښکلا یي دیوالونه ډیزاین کاري کړئ او د خپلې خوښې په طریقه یې دیوالونو سره ونښلوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹

له افغاني هنرمندانو سره اشنا کيدل

له افغاني هنرمندانو څخه کوم کسان پيژنئ؟
هر يو د هنر په کومو څانګو کې فعاليت کوي؟

استاد محمد سعيد مشعل:

حاجي محمد سعيد (مشعل) د محمود(غوري) زوی په کال ۱۲۹۵ هـ ش کال کې د غور ولايت د(تيوره) په کلي کې وزيږيد.

استاد مشعل په يوه هنر پالونکې کورنۍ کې لوی شوی و. د ځوانۍ په وختوکې يې هنري کاروته پام ور واوښت. هغه يې وکړه چې د استاد کمال الدين بهزاد مکتب را ژوندی کړي.

استاد له ميناتور څخه پرته د حاشيو په ښکلا (تذهيب) کې د ډېرو تکړه هنرمندانو په ډله کې شمېرل شوی دی.

استاد په ميناتورۍ کې نوښت رامنځ ته کړ ځکه چې ده ځانګړي لاره او روش درلود او د استاد کمال الدين بهزاد د مکتب له پيروانو څخه حسابيږي. استاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېرو شاګردانو ته هنري زده کړه ور په برخه کړي ده او ستر هنري خدمتونه يې سرته رسولي دي. استاد مشعل په ۱۳۷٦ هـ. ش کال کې د دلوې د مياشتې په لسمه نيټه له دې نړۍ څخه سترګې پټې کړې او د ابدي ژوندانه په لور روان شو. د ده ځينې اثار د اطلاعاتو او فرهنګ وزارت په ملي ګالرۍ، دولتي تالارونو او د خلکو په کورونو کې ساتل کېږي.

استاد عزيز الدين وکيلي پو پلزای:

استاد په ۱۲۹۷ هـ .ش کال د سنبلې د مياشتې په ۱٦مه نيټه د کابل په چهاردهي کې وزيږيد. نوموړی له دې امله په (اووه قلمي) خطاط باندې مشهور دی چې په خط کې نوښتکاريو، نقاشۍ او انځور ګرۍ کې د ګران افغانستان له نومياليو هنرمندانو څخه و. ده د کار په ښکلا او ظرافت کې ساری نه درلود، همدارنګه د استاد وکيلي د تابلوګانو په حاشيو او متنونو کې ډېرې مهمې افغاني هنری پديدی ترسترګو کېږي. استاد وکيلي په هنري کارونو سربېره د خطاطی د هنر او تاريخي پيښو په هکله زيات کتابونه ليکلي دي. استاد د ۱۳۷٦ هـ.ش کال په لومړنيو مياشتو کې له دې نړۍ څخه سترګې پټې کړې. روح دې ښاد وي.

تمرين:

تاسې پخپلو ولايتونو کې هنرمندان پيژنئ؟ د هغوی د مهمو آثارو نوم واخلئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰

له افغاني هنرونو سره اشنا کيدل

د قالينې څټ ته په ځير سره وګورئ او ووينئ چې د هغې تار او پود د ګنډې په وسيله څه ډول سره نښلول شوي دي؟

دقالينې پر مخ څه شی وينئ؟ د قالينې رنګين ډيزاينونه څه ډول په پر له پسې ګنډو رامنځته شوي دي؟

کله چې په قالينې کښينئ او يا پر هغې باندې لمونځ کوئ څه احساس درته پيدا کيږي؟ د هنر لومړی ځانګې په افغانستان کې زرګونه کلونه لرغونتيا لري.

کـه څـه هم د هنري آثار و توليد د انسـانانو د اړتيا وو دليرې کولو سـر چينه ده، دقيقـه طراحـي، د ښلو ښلو ډيزاينونو کارول، د دې هېواد د هنرمندانو د ښلا ښلو

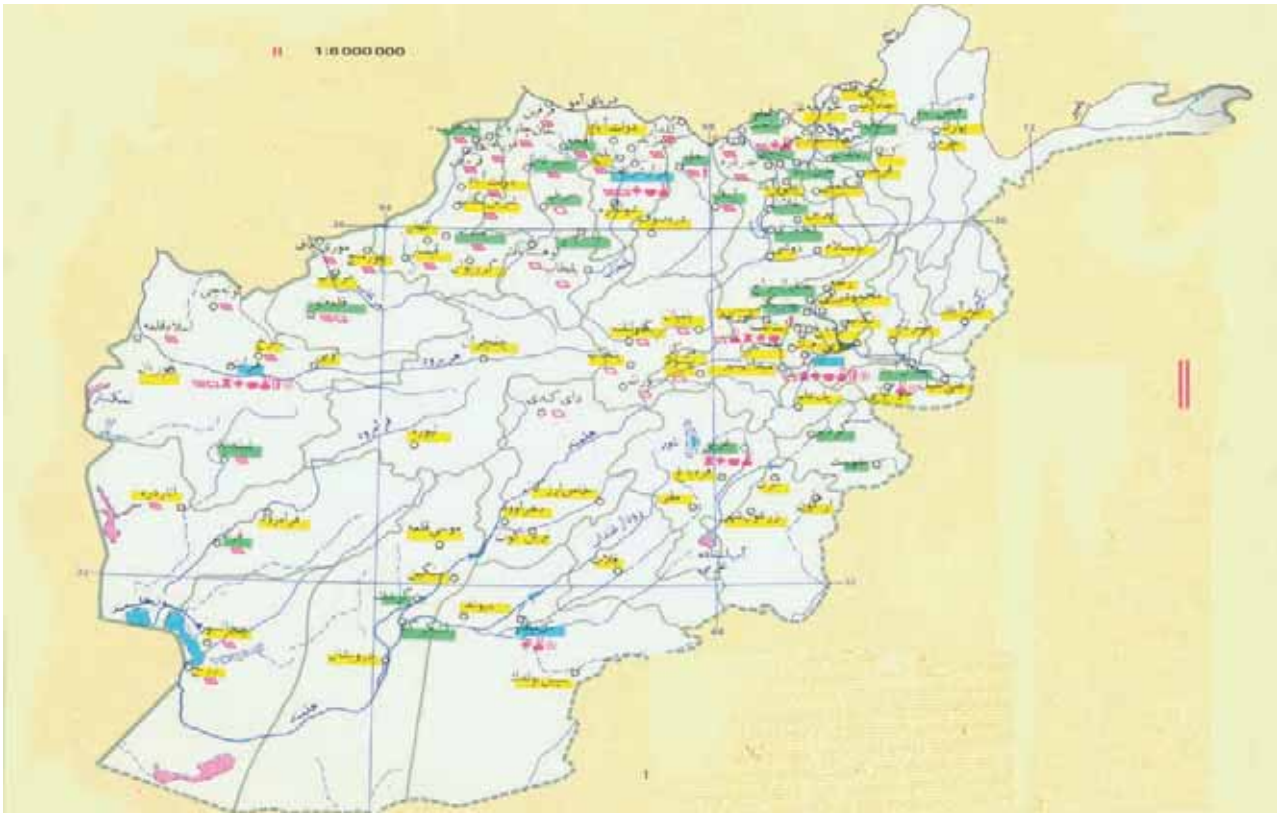

(c) ketabton.com: The Digital Library

نسلونو ذوق د تاریخ په اوږدوکې څرګندوي د خلکو هنري مینه تکواو پارچوته رنګ او ډیزاینونه وربخښي، ښکلي او نرم فرشونه اوبي، ودانیو ته د قرآنکریم په مبارکو آیاتونو ښکلا ورکوي، سفالي او فلزي لوښي په ظرافت سره ښکلي کوي، دروازو، منبرونو او د لرګي رحلونو ته ښکلا ورکوي، کاري لوښي ښکلي کوي، ترڅو انسان هره شیبه د ظرافت او ښکلا سره اړیکې ولري، نوهغو ته یې ښکلا او ډیزاینونه ورکړي دي، نن هم د پوستینو جوړول، د سرامیکي (کلالي) لوښو جوړول، د ښکلا غالیو او بدل او ..... د هېواد په مختلفو سیمو کې دوام لري.

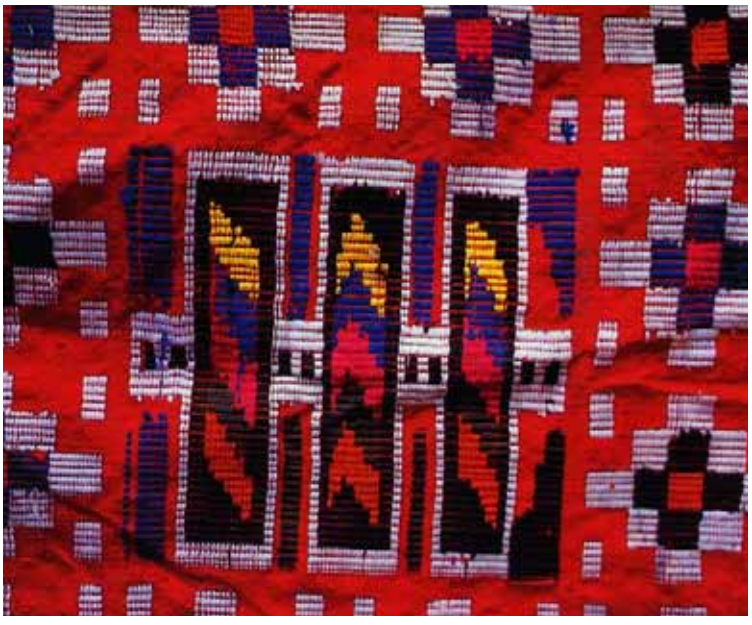

(c) ketabton.com: The Digital Library

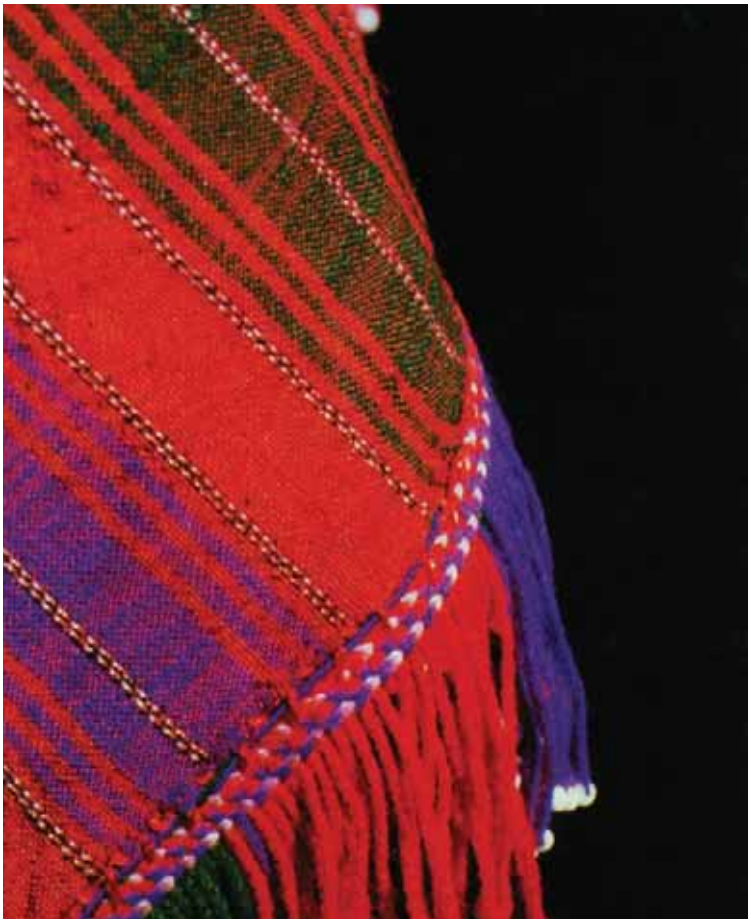

او ډېر وګړي د دغه صنایعو په جوړولوکیا دي. څومره چې د تاریخي هنري آثاروساتنه ډېر ارزښت لري، همدارنګه د ډیزاینونو، بڼلا بڼلو هنرونو د جوړولو، کارولو او د ښکلاووطریقو او روشونو انتقال وروستیو نسلونو ته ډیره زیاته اړتیا ده.

د لاسي صنایعو تولید سربېره پر هنري او فرهنګي اړخونو داخلي او باندنیو بازارونو ته د هغو عرضه کول د اقتصاد له پلوه زیات ارزښت لري. د افغانستان په نقشه کې د لاسي صنایعو او بڼلو بڼلو هنرونو عمده مرکزونو ته پاملرنه وکړئ. د افغانستان په بڼلو بڼلو ښارونو کې خلک په بڼلابڼلو هنرونو بوخت دي او بڼل بڼل لاسي صنایع تولیدوي. د مثال په توګه په کابل ښار کې د معماري، بخاري، جوړونه، پښګري. فلزکاري، مسګري، زرګري، کندنکاري، د مریو ګنډل، د ټوکرو او بدل، دتیږو تراشل ، کلالي، نقاشي، د غالیواو بدل، خامک ګنډل وجود لري. په نورو ښاروکې د ټوکر او بدلو، وریښم او بدلو، شال او بدلو، دګلدوزي بڼل بڼل ډولونه شته ټوکریا رخت ته ښکلا ورکول، لکه: د مریوګنډل، خامک ګنډنه، له خټې څخه د سفالي لوښو جوړیدل، کلالي، د لاجور دو د غمیو جوړیدل او ډبرینو لوښو د جوړیدو هنرونه ادامه لري. چې یو له هغو څخه په هرات کې ښیښه جوړیدنه ده چې د ځانګړي ظرافت درلوودنکي ده. د ماتو او بېکاره ښیښو ویلي کولو څخه وروسته رنګونه ور سره ترکیب کوي چې میرمنې او نارینه کله ګډ او کله هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېـل بېل پـه دې کارونـو بوخت دي.
او په بيلو بيلو شـکلونو ګيلاسـونه
او ښـکلي لوښـي د لاس او اور په
واسـطه توليد وي چې د امريکا او
اورپا بازارونو ته يې لار پرانيستي ده
که څه هم دا اثار د افغانستان په بېلا
بېلو ښـارونو کې ليدل کېږي چې د
ټولو سـيمو په اثارو کـې ورته والی
شـته دی. د ډيزاينونـو، رنګونو او
جوړولو طريقې او روشـونه يې بېل
دي. د هرې سـيمې د هنرمندانو ذوق
او ابتکار د دې سبب کېږي چې د ډيزاينونو او ثارو جوړول بېلې ځانګړتياوې
پيدا کړي. هغه بدلونونه چې هنرمندانو د تاريخ په بېلو بېلو دوروکې په هنري
آثاروکې رامنځ ته کړي دي، د هنر د مختلفو ځانګو د ودې او تحول سـبب
شـوي دي. د همدې تحول له امله ده چې نن د لاسي صنايعو ځانګې لوړو
پوړيو ته رسـيدلي دي چې ډېر ارزښـتناک اثار توليدېږي، لکه: د اسـتالف
کلالي(سرامیک) چې د افغانستان د ډېرو مشهورو کلالیو څخه ده چې په
بېلو بېلو ښارونو کې يې د څرڅلاو بازارونه تاوده دي.

تمرين:

۱- ستاسې په سيمه کې کوم لاسي صنايع شته دي؟
۲- تاسې د هنرونو کومې ځانګې سره اشنا ياست؟
۳- له کوم افغاني هنر سره مينه او علاقه لرئ؟
٤- ايا دهنر د خپلې خوښې ځانګې لپاره نوې نظريه وړاندې کولی شئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱ دافغانستان له ملي موزيمونو سره اشنا کيدل

د مزارشريف موزيم:

د مزارشريف موزيم اوږده مخينه او لرغونتيا لري. له هغه وخت څخه چې د حضرت علي کرم الله وجهه مقبرې ته پادشاه هانو سوغاتونه ورکول، د دې موزيم د جوړيدو سبب شو دا تحفې او هديې د روضې په يوه ځانګړې کوټه کې ساتل کيدې. د مزار موزيم سربېره پر قيمتي ډاليو، د مسکوکاتو او نه پيدا کيدونکو کتابونو په ځانګړې ډول د خطي نسخو کتابونه چې د هغې له ډلې څخه د قرآن عظيم الشان نسخې د قرآنکريم ځينې تفسيرونه چې له زيات ارزښت څخه برخمن دي. پخپله مبارکه روضه د معماری د هنر يو لرغونی سبک دی. چې په مبارکو آياتونو ښکلی شوی دی. دا مبارکه روضه يوه تاريخي لرغونی وداني ده. په دې موزيمو سربېره زمور په ګران هېواد کې شخصي موزيمونه هم شتون لري د نمونې په ډول سلطاني موزيم د يادولو وړ لری.

د هرات موزيم:

په ۱۳۰۲ هـ.ش يا ۱۳۰٤ هـ. ش کال کې د هرات موزيم تاسيس شو او په ۱۳۱۰ هـ .ش کال کې د هرات د ښار ښاروالۍ ته وسپارل شو او په ۱۳۱۲ هـ. ش کال د هرات د ښاروالۍ د مقام په حکم د پارک هوټل ودانۍ ته ولېږدول شو. په هغې کې چې کوم اثار موجودوو هغه د خلکو نندارې ته ايښودل شوي وو. اکثره اثار يې د ښاروالۍ له بودجې څخه اخيستل شوي دي هغه اثار چې په هډه او بګرام کې د کيندنو په نتيجه کې لاس ته راغلي وو، د کابل د موزيم لخوا دسوغات او ډالۍ په ډول په ۱۳۲۵ هـ .ش کال دهرات موزيم ته سپارل شوي دي.

د ميمنې موزيم:

د ميمنې د ښار په يوه تاريخي غونډۍ کې د ناڅاپي کشفياتو په نتيجه کې د غوريانو د دورې مسي سکې په لاس راغلي چې په ۱۳۳۵ هـ.ش کال کې يې د ميمنې د موزيم د جوړيدو زمينه برابره کړه، ترڅو په هغې کې لرغوني اثار او شيان وساتل شي، د ميمنې د موزيم د مديرانو په هلو ځلو په کم وخت کې د ډېرو لرغونو او قديمي اثارو څخه برخمن شو او نندارې يې په ۱۳۳٦ هـ .ش کال کې پيل شوه دا نندارې دومره په زړه پورې وي چې دميمنې خلکو خپل قيمتي او تاريخي آثارد تحفې او ډالۍ په ډول دې موزيم ته ورکړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمنابعوفهرست

۱- غلام محی الدین شبنم، د ځوانانو او نویو ځوانانو د نقاشۍ د لوستلو لارښود ۱۳۸۰ کال
۲- د هنر د لوست لارښود لومړیو، دویمو او دریمو ټولګیو د ښوونکو لپاره کود نمبر ٤/ ٥٣، ١٣٨٥
۳- د تجسمي هنرونواصول، دکتور محمد حسین حلیمي.
٤- د تجسمي هنرونو اصول، فني او حرفوي کودټ۲۱/ ۳۵۸، ۱۳۸٦ هـ.ش.
٥- دتجسمي هنرونو سره اشنا کیدل کودټ ۳۵۸/۳۷، ۱۳۸٤ هـ.ش.
٦- فني طراحي ۱، جلد فني اوحرفوي کودټ ۹۲/ ۳۵۹، ۱۳۸۱ هـ.ش.
۷- هندسي نقشونه ۱،جلد فني او حرفوي کودټ٤٨٥، ۱۳۸٤ هـ.ش.
۸- د محلي انځور ګرۍ کارګاه فني او حرفوي کودټ۷۷/ ۳۵۹، ۱۳۸٦ هـ.ش.
۹- د لاسي چاپ کارګاه فني او حرفوي کودټ۲۰/ ۳۵۸، ۱۳۸٤ هـ .ش.
۱۰- د ایران د کاشي کاریو په هنر مقدمه محمد یوسف کیاني، فاطمه کریمي او عبد الله قوچاني و رضا عباس موزیم ۱۳٦۲ هـ.ش.
۱۱- د هنر دایره المعارف، روئیس پاکبار، د معاصر فرهنګ انتشارت.
۱۲- اسلامي هنر ارنست کونل.
۱۳- اسلامي هنر ژبه او بیان، تیوس بوکهارت.
۱٤ د ایران د لاسي صنایعوسره اشنا کیدل، ۱ جلد فني او حرفوي کودټ۳۰/ ۳۵۹، ۱۳۷۸، هـ.ش.
۱٥- د ایران د لاسي صنایعو په لور، د احمد لارام په اهتمام. د ایران د تهران د ملي بانک. انتشارت ۱۳٥٦ هـ.ش.
۱٦- علم په اسلام کې، د احمد لارام په اهتمام د تهران د سروش انتشارت ۱۳٦٦ هـ.ش.
۱۷- د خوشنویسۍ هنر اول او دویم جلد، کودټ ٥/ ۲۰٤.
۱۸- د خط ښکلا په اسلامي فرهنګ کې، ان ماری شیمل د قدس ولایت انتشارت.
۱۹- د خط تاریخ او د افغانستان پخوانۍ لیکنې عبدالحي حبیبي.
۲۰- د ایران نقاشي، بازیل ګري د تهران د نوي عصر انتشارت ۱۳٦۹ هـ.ش.
۲۱- د ایران د نقاشي هنرته کتنه، ډکتر اکبر تجویدي. د فرهنګ او اسلامي ارشاد انتشارت تهران ۱۳۷٥ هـ.ش.
۲۲- د هنر کارګاه ۱ جلد د پوهنځی نه مخکې کودټ٥۹٤، ۱۳۸۷ هـ.ش.
۲۳- د هنرسیر په تاریخ ۲ جلد. د پوهنځی نه مخکې کودټ۸/ ٥۹٤ ۱۳۸٦ هـ.ش.
۲٤- د افغانستان د تاریخ فشرده، فاروق انصاري، دمطالعاتو مرکزکابل ۱۳۸٦ هـ.ش.
۲٥- موزیم پیژندنه او د موزیمونو سیر په افغانستان کې، د ائنوګرامی دیپارتمنت او باستان پیژندنه د اجتماعي علومو پوهنځی، د کابل پوهنتون پوهندوی محمد رسول باوري کابل ۱۳۷٥ هـ.ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library